Islam Araştırmaları Merkezi

فکرتك حیات وائری

۲٤ کانون اول ۱۸٦۷ - ۱۹ آغستوس ۱۹۱۵

— دوغرولغی ، ایلکی ، کوزه للکی ، انسانلغی اوزلرین
و آرایانه وجدانلی و ایمانلی تورك کنجلکنه —

دوغرویی آرایان فکرت - کوزه للك وفکرت -
ملت و مملکت سوگیسی ، تربیه مسئله‌سی
و فکرت - فکرتك بنلکی .

یازان : صالح نکار کرامت.

استانبول — ۱۹۲٦

الهامی - فوزی مطبعه‌سی

بو یازیلری اوقویاجقلره:

حیاتی و اثری حقنده بیلدیکلریمی ودوشوندکلریمی یازمغه باشلادیغم توفیق فکرتی عمرینك صوك اون آلتی سنه‌سی ظرفنده فرصت بولدقجه کیدوب کورمك ، آرا صیرا ده یابنده چالیشمق صورتیله یاقیندن طانیدم . ملتك یوره کنده بر طوتان وأولومینك بیل دونومی تورك کنجلکنجه هرسنه هجرانله قارشیلامان بو بویوك انسان ایچین ، آرامزدن اکسیلدیکی کوندن بری چوق شیلر سویلندی و یازیلدی . بو یوزدن ده‌نیله بیلیرکه توفیق‌فکرت‌شیمدی وجدانلرده اسکیسندن داها جانلی یاشایور ، حقنده سسویله‌ننلری دیکله‌ینلر و یازیلانلری اوقویانلرجه داها ایی طانیلارق داها چوق‌سویلییور . کندیسی کیبی نورلو حیاتلری وانکین اثرلریله جوهرلی کوکلری یوکسه‌لته بیلن صایبلی انسانلرك بو الك حقلی بر امتیازی دکلیدر ؟...

ملی ومدنی حیاتمزی کوکندن یکیلشدیرمکه وصاغلاملاشدیرمغه اوغراشدیغمز بوکون‌ده ، اسکیسی قادار وبلکه اسکیسندن فضله ، کوزلرینك اوکنده خالص و تمیز انسان اورنکلری کورمك ایسته‌ین وجدانلی و ایمانلی تورك کنجلکنه توفیق فکرتك امثالسز عمرینی ودرین اثرینی بر آز داها یاقیندن طانیتمغه خدمت املیله بو یازی‌یه باشلایورم . بیلدیکلریمی ودوشوندوکلریمی ، خاطرمده قالدیغی وألمدن کلدیکی قادار ، دوغرو و آچیقجه آکلاتمغه چالیشمغی‌فکرتك یوکسك بنلکنه قارشی‌ایلك بورج صایارم. زیرا اونك‌حیاتی‌واثری آیدینلاندقجه قازانان وباقیلدقجه انسانك کوزینی آلان أولمز کوزللکلرجنسندندر.

دوغرو یولی آرایان فکرت

فکرتی بنلکینك الك اولغون چاغنده طانیدم . بن اونك ناصیل یتیشدیکنی آکلاتمغه چالیشاجق ده کیلم . یالیکز کندی بیلدیکم و اثرلرندن آکلادیغم قادارینی یازاجغم . او قیرق سکز سنه‌لك قیصا و دولغون عمرك ناصیل کچدیکنی اوکرەنمك ایسته‌ینلر أولومنك ییل دونومله‌ری وسیله‌لریله‌أدبی مجموعه‌لرك و کوندەلك غزته‌لرك باصدقلری ده کرلی یازیلری اوقویابیلیرلر . آنجاق بونلر هم داغینیق هم‌ده یر یر اکسیك قالدقلری ایچین ان‌شاءالله چوق کچمه‌دن او یوکسك بنلکه لایق بر غیرت و موفقیتله بر آرایه طوپلانیر ، اکسیك قالان یرلری تماملانیر و بویله‌جه ، کله‌جك نسللره توفیق فکرتی اولدیغی کبی طانیتاجق تملی بر کتابك یازیلماسی قولایلاشیر .

فکرت، صوکرادن طاقیندیغی بوآدله، روحنك الکدرین براحتیاجنی کوستریبور. اودورغونکن‌ده کیزکیبی‌ده‌رین، جوشغونکن‌فیرطینا کبی خیرچین کورینن انکین روحی کندیسی :

« بر قلب آتشین ایله بر فکر بیقرار »

« جرۀ شاعر » : رباب شکسته ۳۷٤

حالنده طانییور وطانیتیور . بنجه هیچ شبهه‌یوق که فکرتك بوتون بنلکی بوبیقرارفکروآتشین قلبله یوغرولمشدر. حیاتنده‌واثرنده‌بوایکی حالنی بری برندن آیریلامایاجق‌قادارقوجاقلاشمش‌وبرلشمش کوریبورز.

آنجاق بز فکرتك درین بنلکنی لایقیله آکلایابیلمك ایچین ایلکین کندینه فکرت آدینی‌سچدیره‌ن اوبیقرارفکردن معاینه‌یه کیریشه‌جکز.

داها مکتبده کندیسنی :

بر طور اکتناه ایله ، بر یانده . بر سیاه
جلدك ظلال لال سطورنده غیب اولان
جوال ومحترز چوجوق ...

« سلطانیه » : خلوتك دفتری

حالنده خاطرلایان فکرت اوزماندن بری دوغرویی امکله آرایان وبولمق ایچون اوغراشان بر انسان یارادیلیشی کوستریبور .

فکرتی الك چوق اوغراشدیران، پارلاق عقلنه چارپدقجه نورینی اثرلرنده پارلاتان‌فکرمسئله‌لری حقنده دوشوندکلرینی یازمغه‌باشلامادن اول کندیسنی بو تورلو مسئله‌لر قارشیسنده ناصیل کوردیکمی آکلاتمالیم :

فکرت « سلطانی » ده قارده‌شلریمك ادبیات معلمی ، یازلری روم ایلی حصارنده‌ده یالی بویی قومشومزدی . تام صنفنه کچدیکم‌سنه غلطه سرایندەکی معلملکندن چکیلدی . یالیکز امتحانمزده بولونمش و غالبا کرك ده کرلریله توجهنی قازانمش ایکی طلبه‌سینك قارده‌شی ، کرکسه امتحان سؤاللرینه آز چوق شخصی جوابلر ویره بیلمش بر چوجوق صفتیله قارانلق وارلغمك فرقنه وارمشدی . اوسنه‌نك یاز تعطیلنده بن ، ایلك دفعه قارده‌شلرمله برلکده ، کندیسنی واپور اسکله‌سینه یاقین یالیسنده کورمکه کیتدم . بزی اوست قاتك ده‌کیز طرفنده‌کی بویوك مسافر اوداسنده قارشیلادی وقارده‌شلرمله ، اسکی بر دوست کبی ، طاتلی طاتلی کوروشمکه باشلادی . بر آرالق تماشا

حیاتندن سوز آچیلدی. غرب جمعیت و ادبیاتنده اونك موقعنه و تأثیرینه دائر دوشوندکلرینی سویله‌دی ؛ الینك یاقینده‌کی بر پیغین فرانسزجه مجموعه‌دن بر قاچ نسخه چکه‌رك بزه صحنه وصنعتکار رسملری، مشهور مؤلف تصویرلری کوسترردی؛ صوکرا کندی محرومیتمزه کچدی ؛ اجتماعی سببلرینی آکلاتدی ؛ کمالك ، حامدك بو چیغیرده یازدقلرینی چابوجاق کوزدن کچیردی ؛ خلفلری او بویوك سلفلره یاقیشدیرا - مادی و: « زمانك اسیر کبی یتیشن بیچاره روحلرندن داها فضله نه بکلنه‌بیلیر ! » دیدی . صوکرا غرب ملتلریله آرامیزی آچان چوق درین فرقدن ، عرفان و صنعت اوچورومندن ، بزده آغیزلری و قلملری صوصدیران ، فکرلری و وجدانلری قارارتان چوروك و چوروتیجی ، قوجامان و قوف، ساخته و ایکی یوزلومستبدقافاسندن آجی آجی بحث ایتدی .

بر آرالق بکا دونه‌رك تعطیلده زمانمی ناصیل کچیردیکمی صوردی. اوفق تفك ترجمه‌لره یلتندیکمی، ده کرلی کتابلر اوقومغه چالیشدیغمی قارده‌شلرمدن اوکره‌نجه خوشلاندی و : « سز یوکسلمك ایچین هپ بویله اوغراشیك. البت بوقورقولو رؤیانك‌ده بر صوکی کلیر. آرامزده قیمتلی کنجلر نا قادار چوغالیرسه بو زاوالللی ملتك کوله‌لکدن قورتولماسی‌ده اوقادار قولایلاشیر» نصیحتیله بزی سلامتلر کن درسندن محروم قالمش هوسلی بر چوجوغك آرا صیرا بویله کلوب یوره کینی آیدینلاتماسنه اوقشایجی بر کولومسه‌مه ایله اذن ویردی .

صوکراسنه‌لرجه، هر کیدیشمده، اونی یا یالیکیز، کتابلری ولوحه‌لری آراسنده دورغون ودوشونجه‌لی، یاخود مسافرلریله برلکده، بعضی نشئه‌لی، اکثریا کدرلی، هرحالده دائما فکر وصنعت مسئله‌لریله مشغول کوردم.

سوز اکثریا یا مملکتمزده ، یاخود دنیانك هرهانکی بر کوشه‌سنده ذهنلری اوغراشدیران ویوره‌کلری جوشدیران بر مسئله‌دن آچیلیر ، صوکرا چابوجاق کنیشلر ، درینله‌شیر ، ادبی ، فکری ، اجتماعی بر مناظره شکلنی آلیردی . یالیکیز بولوندیغمز زمانلر بیله ، بعضی بن صورونجه ، بعضی‌ده کندیلکندن ، او یاقینلرده کوردیکی برشیئك یاخود اوقودیغی براثرك روحنده قورجالادیغی دوشونجه‌لری آکلاتمغه باشلار ، قارشیسنده هنوز چوجوق صایبلابیله‌جك برکنج ده کیل‌ده صانکه یتیشمش بر اقران وارمش کبی داورانیر ، شبهه‌لرینی آچیقجه سویلر ، سببلرینی ونتیجه‌لرینی آراشدیریر ، برقرار ویره‌بیلنجه‌یه‌قادار مسئله‌یی عقلنده أویریر، چویریردی. وبوندن یورغونلق‌ده کیل، راحتلق دویاردی . چونکه دوشونمك ودوغرویی آرامق روحنك الك درین براحتیاجی ایدی . دوغرویه صوصامش ، نوره قوشان‌بی‌قرار برفکر بوتون بویوك روحلری طانیتان الك آلداتماز برعلامت ده کیلمیدر ؟..

شبهه بر نوره دوغرو قوشمقدر ؛
حتی تنویر عقول ایچون حقدر .

- « تاریخ قدیم » -

آرایان حق الك صوکنده بولور .

« خلوقك وداعی » - خلوقك دفتری

ایشته فکرتك فکری مسلکی: دوغریه یاکلیشه آلدیرمایان هیچ شبهه ایتمز، ساده‌جه دوشونمز. دیمك شبهه مراقدن کلییور ودوغرویی آرامغه یول آچییور . اوحالده آرادقلرینی بولونجه‌یه ، بوندن امین اولونجه‌یه قادار شبهه ایتمك دوغرویی آرایانلرك الك طبیعی حقیدر . «به‌قن»و«ده‌قارت»دن بری صوك‌عصرلرك بیلکی اولارق ده‌نه‌یه ده‌نه‌یه

بوتون قازانابیلدکلری هپ بویولدن کیتمکله آلده ایدیلهدیمی ؟ ایشته بونك ایچین فکرت ، عقلك اك بویوك حقی اولارق ، هر « حق » ی ، هر دوغرو دیبه ایلری سوریلنی ، تجربه و عرفان نوریله ایچه یوقلامق و آیدینلاتمق صلاحیتنی کوکلدن قبول و اعلان ایدییور .

بو مسلك البت چوق جاذبه لی : عقل آیدینلغیله شبهه قارانلغنی یوق ایتمك ؛ کوزومزی اورتن ، یوره کمزی أوزمن پرده یی صییرمق ؛ دوغرویی کونش کبی قارشیمزده کوره بیلمك نه طاتلی شی !

فقط چوق یازیق که فضله آراشدیریجی ، مراقلی ، کسکین ، « بی قرار » بر عقلی دائما ممنون ایده جك قادار دوغرویی آیدینلاتابیلمك انسانك نصیبی ده کیل . بوتون بیلکیمزك تملی تجربه دن ، ده نه مه دن عبارت اولونجه ساده دویغولریمزله اوکره نه بیلدکلریمزدن باشقا نه یه عقل ایردیره بیلیرز که ؟.. ونهایت بوتون بوبیلکی لرده دویغولریمزله اوکره نه بیلدکلریمزك بربرینه نه صیراده باغلی اولدیغنی یعنی صرف آرالرنده کی سبب ونتیجه مناسبتنی اوکره نمکدن باشقا نه در ؟ هله اطرافمزده کی عالم حقنده بیلدیردکلرینی ده نه مکی اولدقجه قولای بولدیغمز بوطیش دویغولریمزك اوکره تدکلرندن برده کندیمزدن باشقا شاهدی اولمایان ایچ دویغولریمزك اوکمزه سوردکلری قاریشیق وقاراکلق مسئله لره کچه جك اولورسه ق : یارادیلیش ، وارلق ، یوقلق ، دویغو ، بنلك ، اینانما ، سوکی ، آجی ... کبی کندیمزی بیلدیکمزدن بری هپ دویدیغمز حاللرك کوکلرینی آراشدیرمغه باشلارسه ق ، انسان دوشونجه سنك « حکمت » دیبه بونجه عصردر أوروب چوردیکی ، هرطرفندن قورجالادیغی ، هرتورلو یوقلادیغی ، فقط هپ بر اولچویه وورمانك ، قارشیلقلی ده نه مه نك چاره سی بولامادیغی ایچین بر تورلو قارانلقدن

قورتارامادیغی مسئله لرقارشیسنده « نور.. نور..! » فریادیله چیرپینوب دوران زاوالللی عقلمزك بوتون دیدیکمه سی عجبا نه یه یارار ؟..

هپ بونك ایچندرکه فکرت آجی ، آجی :

قاراکلق : هرطرف ، هرشی قاراکلق ؛ برحزین یلدا !
قاراکلق : فهم ودانش ، عقل واستخراج هپ مظلم ؛
بوتون روحمده مزعج بر جادیت اولور نائم ؛
کشافتدن عبارت بر تجلی عرض اندر اشیا ؛
حقیقت ظاهر اولماز دیدهٔ ادراکه بر ذره ...
بو وهم آلود بر ظلمت که بکزر ظلمت قبره .
اینانمق ... ایشته بر شهراه نورانی او ظلمتده .

« اینانمق احتیاجی » : رباب شکسته ۲۱۹

شکایتیله بو اوزوجی شبهه یی اوستندن سیلکمك ، روحنی أزن قاراکلقدن قورتولمق ، قناعت وایمان کونشنه قاووشمق ایسته یور .

فقط کنه :

کور دائما اوککده اساطیر اولك
کوکدن دهای ناری چالان قهرمانی ...

« پرومه ته » : خلوقك دفتری

دیین او «بی قرار فکر» ك دویغو زنجیریله باغلی بولوندیغی وجود محبسندن دیشاری فیرلامغه قالقیشماماسی ، انسان یارادیلیشنك دارلغی ایچنده قیورانماماسی ، دوغرونك ساده بزه کورونشینه یعنی دنیا پرده سنه چارپان کولکه سنه قانمایوب تا أوزینه ، اصل کندینه قاووشمق ایسته مه مه سی قابلمی ؟ . . ایشته بر آتشلی درد که اسکی ویکی زمانلرك اك یوکسك عقللری اونك اوجاغنده طوتوشمش ویانارکن صاچدقلری

علولر و قیویلجیملرله انسانلغك یوره کینی طوتوشدیرمش و آلتینی پارلاتمشلردر .

شبهه‌سز دوغرویی آرارکن فکرتی الك چوق اوغراشدیران عقلی مسئله دین واعتقاد بحثی اولمشدر . دینك اعتقاد آدیله عقل سؤاللرینه قارشی اورتایه قویدیغی جوابلر او « بی قرار فکر » ی صیقان شبهه دوکوملرینی چوزمکه یتمیور . فکرت کندی کندینه صوریور و کنه جواب ویرییور:

کیم بیلیر ؟ بلکه بر عدم موجود ؛
بلکه عقباده وار ؛ فقط بو وجود
صنعی اولمقله صانع ابدك
نه‌یه اولسون اسیری بیك دردك ؟
کیم بیلیر ؟ بلکه اصلمز طوپراق ؛
اونی بر مضطرب چامور یاپمق
که مساماتی قانله یاشله دولو ،
هانکی خائن تصادفك ایشی بو ؟...
هم نیچون یوقدن ایلیوب ایجاد
صوکره ویرمك زواله استعداد ؟
بونی بر خالق ارتکاب ایتمز ؛
خلق ایدن محو ایدر ، خراب ایتمز ...

- تاریخ قدیم -

تعجیز ایدر جلالکی ، ای صانع بشر ،
البت شو مضطرب بشرك اشتکالری ...
هر خطوه بر مصارعه ، بر قهر و غائله ؛
هر یول صراطه أش : نه توقف ، نه دوشمه‌دن
کچمك امیدی وار ... کیمی طوتسون فقط دوشن ؟
البته سندن ایسته‌ته‌یه‌جك هر مرض شفا ،

هر قلب امید و نشئه ، بوتون باشلر اعتلا ،
کوزلر ضیا ، دوشن‌طوته‌جق شی ، ثولن نجات .
هر دیلده بر ترانه و هر تلده بر صدا :
وحشی بر ارغنون سسی فریاد کائنات ...
ای رب منتقم ، بزه لازمسه بر وجود
لازم‌می بر جحیم سفالت‌که بی حدود ؟
وارلق دکل بو ، یوقلغه بر رخنهٔ کذار ...
ألبت بونك‌ده بر یری وار ، بر حسابی وار
لوحکده ؛ لاکن آ کلامامق ، بیلمه‌مك عذاب ؛
انسان عذابه قاتلانه‌ماز بی سبب ، صورار ،
البت صورار بو کهنه معمایه بر جواب ...

« رسمنك قارشیسنده » : خلوقك دفتری

سویله ، سن هر صدایه معکسسك ،
شو هیاهای ایچنده هانکی سسك
عکسی - فوقکده اعتلا فرمود
اولان - أیوان کبریایه صعود
ایده‌بیلمش وسویله ، هانکی دعا
مستجاب اولمش ، ای آله سما ؟
سنی آباء دین اولانلردن
دیکله‌دم بی‌شبهه ، بی‌نقصان :
حی وقیوم وقادر ومتعال ،
باسط‌الرزق و واهب‌الآمال ،
قاهر ومنتقم ، علیم وخبیر ،
ظاهر وباطن وسمیع وبصیر ،
مستمندانه صاحب وناصر ،
ذاتی هربرده حاضر وناظر
دیه وصف ایلیورلر ...

- تاریخ قدیم -

دینك بیلدیردکلریله کندیسنك کوردکلرینی ودشوندکلرینی، انسانلرك بو آجیقلی دنیاده باشلرینه کلنلرله هپ صیغیندقلری تاکریدن اوموب بکله‌دکلرینی برتورلو بربرینه یاقیشدیرامایان، اویدیرامایان، وبو قارده‌ش دردلریله یوره‌کی قانایارق دوغرویی آرامقدن ، دوغرویه وارمق ایچین ساده عقلنی قوللانمقدن ، اونکله چوق یوکسك و چوق درین مسئله‌لری‌ده قورجالایارق آکلامغه چالیشمقدن باشقا بر کناهی اولمایان او آچیق سوزلو ، دوغرو اوزلو ، یوره‌کی آتشلی « بی قرار فکر » ، عقلی یا قوللانامایان یاخود قوللانمقدن أورکن سطحی اعتقاددن بو سبیله آرتیق بوسبوتون آیریلیور :

اوقودم بن‌ده کتاب غیبی ؛
دیکله‌دم بن‌ده عتاب غیبی .
بن‌ده سزلر کیبی جامع جامع
دولاشوب خالقه اولدم راکع
- شوق جنتله خیالم مشغول ،
یوره‌کم خوف جهنمله ملول ؛ -
بن‌ده عاشقدم أذان نغمه‌سنه ،
بر قوشاردم که او الله سسنه !
بن‌ده تسبیح و دعا ، صوم و صلات ،
هپسنی ، هپسنی یاپدم ، هیهات !
چونکه تلقینلره آلدانمشدم ،
قاندیغك شیلره هپ قانمشدم .
بیلمه‌دن ، کورمه‌دن ایمان ایتدم ؛
نفسی دینه قربان ایتدم .
سودم الله‌ی‌ده ، پیغمبری‌ده ؛
او آلای قالدی بوکون هپ کریده ؛
آکلادم چونکه حقیقت باشقه ؛
باشقه یولدن یوارییلیرمش حقه .

صایدیغك خارقه‌لر ، معجزه‌لر
برر افسون ذکادرکه بشر
بی‌توقف آچیور سرلرینی ؛
معجزات اهلی اونوتمش یارینی ؛
مغفل ومغفل او عیسا ، موسا ؛
کهنه بر کذب مطلسمدر عصا .
بشرك بویله ضلالتلری وار :
پوتی کندی یاپار ، کندی طاپار !
آرا کیت دیرینی ، که‌ز کعبه‌سینی ،
دیکله تکبیری ، ایشیت چاك سسنی ،
کوره‌جکسك که بوتون بوشلقدر ،
أومدیغك ، بکله‌دیکك شی بوقدر .
دوزمه اللهی کیبی شیطانی ،
بوداسی ، أهرمنی ، یزدانی .
طوپنك خالقی بر وهم جبین ...

- تاریخ قدیمه ذیل -

صوکرا نه‌یه وناصیل اینانديغنی ، کندی ایمانی آکلاتیبور :

شیمدی بی‌قید جنان ونیران
سورم فطرتی حیران حیران .
بن نه‌معبود ، نه‌موبد بیلیرم ،
کندیمی خلقته عابد بیلیرم .
کوکده بیکلرجه مساجد کورورم .
اونده وجدانمی ساجد کورورم .
بو سجود ایشته بنم طاعتم ،
بو عبادتده کچر ساعتم ؛
بوعبادتده ، فخور وخرم ،
بن بنی بر قایادن فرق ایتم .
بر مینیك قوشله برز طاپمقده ؛
بن‌ده تهلیل ایدرم اسحق‌ده .

دوشونوب ایشلهمك آیینمدر ؟
یاشامق دینی بنم دیمدر .
مؤمنم : وارلغه ایمانم وار ؛
هرقانات بر ملك ایلر اقرار .
انبیادن یاشارم مستغنی ؛
بر أوروجك کوتورور حقه بنی .
کتابم صحن طبیعت کتابی ؛
بنده‌در خیر ایله شر اسبابی .
واریرم بویله‌در مرقده‌جك ؛
بعث وعقبایه محل کورمم پك .
دین حق بنجه بوکون دین حیات . .

— تاریخ قدیمه ذیل —

فکرتك وقاتندن طقوز آی اول ، اوغرادیغی چیرکین برهجومه، پارا خاطری ایچین پروتستان یارداقچیلغی اسنادینه قارشی أولوم یاتاغندن ویردیکی بو جواب هر هانکی بر رسمی دینك قالیبه دوکولمش ، دوندورولمش اعتقادیله قارشیلاشدیریلیرسه البت قیصاجه دینسزلك آدینی آلیر . فقط کندینه کوره ایمانی بویله آچیقجه آکلاتان ، باشقالرندن قولاق دولغونلغی اوکرندیکی یاخود کوزینی‌وعقلنی‌یومارق یاصما قالیب بللهدیکی‌شیلره ده‌کیلده ، اوقویا بیلنلر ایچون آچیق الله کتابی صایبلان وجداندن ودنیادن اوکره‌نوب آکلادقلرینه اینانان خالص یورکلی بر آدامه ناصل قولایجه‌جق‌مسلکسز و ایمانسز دنیله‌بیلیر ؟ . . . هله بوتون وارلغك برلکنی قاورایا بیلن، او اوکوبرلك ایچنده آرتیق کندینی‌آیری دویمایان، بوتون بنلکنی بوباشلانغجسز وصوکسز وارلقده أریته بیلمکدن باشقابر ایسته‌کی قالمایان، خلاصه : بوتون دینلرك برلشدیکی یره ، تك الله دینه، وجدان‌سلامتنه أریشه-

بیلن هرهانکی بر انسانك اوکوکندن دوغان ، عقلنن‌سوزولن بتون کیبی صاف ایماندن شبهه ایده بیلمه‌سی عجبا قابلمیدر ؟ . . .

فکرت بو ایمانی دها سنه‌لرجه اول ، باشقا بر شکلده‌ده اورتایه قویمشدی :

برقدرت‌کلیه وار ، علوی ومنزه ،
قدسی ومعلا ، اوکا وجدانله اینانمدم .
شیطان‌ده بزز ، جین‌ده ؛ نه‌شیطان ، نه‌ملك وار ؛
دنیا دونه‌جك جنته انسانله ، اینانمدم .
فطرتده تکامل ازلیدر ؛ بو کمالله
تورات ایله ، انجیل ایله ، قرآنله اینانمدم .

خلوقك « آمت » سی : خلوقك دفتری

ایمانینه « یاشامق دینی » آدینی طاقان فکرتك یاشامقدن مقصدی اك دوغرو ، اك ایی ، اك تمیز ، اك کوزل ، اك انسانجه یاشامقدر . اونك دوغرولغه ، ایبلکه ، انسانلغك آنجاق دوغرولق و ایبلکله یوکسله‌بیله‌جکنه اویله درین ، اویله آتشلی بر ایمانی وارکه انسانلرك یاشاما قاوغاسنده ایلکین طبیعی حیوانلر کیبی ، صوکرالری ، عقللری کیت کیده داها زیاده‌سنه ایردکجه ، حیوانلردن بیك‌قات فضله‌زوربالق ودویغوسزلقله هپ بزبرینه صالدیردقلرینی ، حرص کوزلرینی‌بورودکجه بو آزغین بوغاز و دیشی صاواشنده ایرکچ أزیلن و أزه‌نك یوقلق اوچورومنه یووارلاندیغنی کوسترن؛ برده فضله اولارق،انسانلری‌دائما دوغرولق وایبلك یوللرینه صوقمغه چالیشمش بوتون الله دینلرینك، پیغمبرلری دتیادن چکیلنجه ، قابا آدملر النده چابوجاق انصافسزلغه و زوربالغه آلت اولارق قوللانیلدیغنی آچیقجه میدانه قویان اسکی ویکی‌زمانلر تاریخی قارشیسنده بوتون بنلکی‌درین ویکیلمز برتیکسینمه ایله أورپه‌ره‌رك :

ایندیر ای محشر جدال ایندیر
پرده‌لر صحنهٔ فجاعتکه ؛
سونسون آرتیق بو دائمی فتنه ؛
هله سن ، ای قدید عنعنه خواه ،
یتیشیر چیزدیکك خطوط سیاه ؛
بز صباح ایسترز ، صباح ؛ او اوزون
کیجه‌لر نائمینه خیر اولسون ...

فریادیله طاشییور .

بو ایسته‌دیکی ، بکله‌دیکی صباحك ، انسانلق صباحنك کوچوکچ اولاجغنی فکرت هرکسدن ایی بیلیور :

اولاد بشر ، ایشته شو اخلوطهٔ اضداد :
ابلیس وملك ، عقل وجنون ، شفقت وبیداد .
غیظك ، غرضك جمله‌سی مغبون زبونی ،
هپ بربرینك دشمن جان ، تشنهٔ خونی .
هپ تفرقه اکدکلری ، پچدکلری هپ کین ؛
کچدکلری یرلرده‌کی ایز برخط خونین .
غیبت وریا یوزلرینك تاب نقابی ،
قارده‌ش قانی ساغرلرینك کهنه شرابی .
ثولدورمه ظفر ، یقمه شرف ، نهب وهدر شان ؛
معروف آدی بغض وستمك عدل و ... احسان .
حق بر ازلی خاطره ، محکوم تسیب ؛
قانون شو یومولمش قوجه أل : مشت تغلب .
انسانلری سومك ، قورومق شین ، آجیمق عیب ؛
بر نفس عقور ، أله قیلیچ ، حاکم لاریب :
باشلر بوتون افراختهٔ قید مبالات ،
یالکز آیاق آلتنده قالانلرده مساوات ...

« هلال احمر » : خلوقك دفتری

ذلت اوستنده بر جلای غرور ؛
دائما آچ بر احتیاج عقور ؛
دائما کیرلی ، کیرله‌نن بر أل ؛
دائما آلچاق ، آلچالان بر أمل ؛
دائما زورلایان ، قیران ، ده‌وران ،
محو ایدن ... صوکره محو اولان بر تن .

« جنابك بر مکتوبنه جواب » ـ رباب شکسته ٢٨٢

فقط دوغرولغك واییلکك ، یك چتین بر کولشله بیله اولسه ، نهایت حقسزلق وکوتولکی هر حالده ینه‌جکنه صارصیلماز بر قناعتله اینانديغی ایچیندرکه :

حقده‌در ، حقدر الك بویوك قوت .
دون سونوك تتره‌ین بوشبهه یارین
بر مشعشع حقیقت ...

« خلوقك وداعی » : خلوقك دفتری

البت شومزار عمرینی برحشر ضیا خیز
تعقیب ایده‌جکدر ، بوکا ایمانله اینالدم .
عقلك ، اوبویوك ساحرك اعجازی اوکنده
باطل کچه‌جك یرلره خسرانله اینالدم .
ظلمت سونه‌جك ، پارلایه‌جق حق درخشان
بردن بره برتابش برکانله اینالدم .
قوللر وبویونلر چوزولوب باغلانه‌جق هپ
یومروقلر اوزنجیر خروشانله اینالدم .

خلوقك « آمنت » سی: خلوقك دفتری

دیه بوکوکل جوشدیران ایمانی اعلان ایدییور .
هپ دوغرویی بولابیلمك ایچون دوشونن ، دوغرویی آرامغی ایلك انسانلق بورجی صایان فکرت کندنجه دوغرو بولدیغی یولدن

آرتیق پرواسزجه ایلرلیه‌رك شبهه‌سز دوغرولق وایبلکه قاووشمشدی. اونك ایچین « دوغرولق » دنیانك هیچ ده کیشمه‌ین طبیعی قانونلرینه کوره ، انسانلرك انسانجه یاشامق و یوکسلمك حقنی طانیمق و بویوزدن حصه‌لرینه دوشن چالیشما ، قازانما ، دیکنمه وسوینمه پاینی کوکل خوشلیغیله ویرمکدی . « ایبلك » ده باشقالرینك آچ کوزلیلکی وقاتی یوره‌کلیلکی یوزندن بو طبیعی حصه‌سنی آلامامش ودولایسیله انسانلقده کری قالمش اولانلره یاردیم ایچین سوه سوه کندی پایندن آیرمق ، اونلرك انسانلغنی یوکسلتمه‌یلمك مقصدیله یرینه کوره آز چوق کندی قازانجندن، کندی راحتندن، کندی ذوقندن واز کچمکدی . ایلریده کوریله‌جکی کبی بوتون عمرینی تام بو قناعتلرینه،ایمانه کوره یاشامقله کچیرمش اولان فکرت،اك یاقینندن باشلامق وکیت کیده کنیشله‌تمك شرطیله،بودوشونجه‌لرینی بوتون انسانلغه یایاردی . ایشته بونك ایچیندرکه :

انسان اتی یمز ؛ بوتسلیه ایچمدن
ـ بر آن ایچین اجدادیمی نسیانله ـ ایناندم .
قان شدتی ، شدت قانی بسلر ؛ بومعادات
قان آتشیدر ـ سونمیه‌جك قانله ایناندم .
ابنای بشر بربرینك قارده‌شی ... خولیا !
اولسون ـ بن اوخولیایه‌ده بیك جانله ایناندم .
طوپراق وطنم ، نوع بشر ملتم ... انسان
انسان اولور آنجاق بونی اذعانله ، ایناندم .

خلوقك « آمنت »سی: خلوقك دفتری

دیین نورلو ایمانی هنوز تازه و بوزولمامش یوره‌کلره آشیلامق ایسته‌یور .

آلله دینینك، بیکارجه سنه‌دن بری، بوتون آلله آدامللری وبوتون آلله کتابلریله انسانلره آکلاتمق و اوکرەتمك ایسته‌دیکی بو یوکسك انسانلق قاعده‌لری حالا کور حرصلرك او اسکی و یابانی آزغینلغیله آیاق آلتینه آلینیور دییه عجبا یاکلشمی صایبلمق لازمکلیر؟... دنیانك هرطرفنده انصافسز اکلنجه‌چاپولجیلغیله آچ کوزلو حقه‌بازیاردالجیلیغنك، مرابحه‌جیلقله دالاویره‌جیلکك، برده اونلرك آیریلماز اورتاغی صاتیلق اعلانجیلغنك،عقلی ایرمه‌ین انسان سورولرینی،یرینه کوره قویون کبی کودوب قوقلا کبی اویناتمغه، ایشلرینه کلدکجه زاغار کبی آو پشیندن، آرا صیراده بری برینك بوغازینه صالدیرتمغه چالیشدقلرینی هرکسدن ایی آکلامش اولان فکرت :

پاره ... ای شمسپارهٔ آمال ،
ای کوزل معدن ... اوخ ، ای لبریز
کیسهٔ شعله‌رنك فجر آمیز ،
کولیور کل یوزکده استقبال !
نه بویوك بر دلیل قدرتسك ،
رهبر طالع سعادتسك ،
جاذب ابتسام شهرتسك ،
اك مشعشع تضاد عبرتسك !
سکا اعلان غیظ ایدرده بنه
بشریت قوشار ، کلیر سسکه .
ای معزز ملیکهٔ هوسات ،
زیر پای شهامتکده حیات ؛
شکر و منت برر شر فخواهك ،
سرفرولر نثار شهراهك !
آچیلیر ایله‌نجه سن ابرام
ای قوی ، اك کزیده باب مرام .

قاپیلان پنجهٔ تعدیکه
آغلاسین کندی ضعف و ذلتنه ...
پاره - دیرلرکه - عقله رهزندر ؛
بنجه هیچ شبهه یوقکه سندندر ،
ای کوزل جوهر فسونپرور ،
روحی اجساده باغلایان تللر .
وارسه حتی بشرده بر وجدان ،
یا کوموشدندراو یا آلتوندن !

«بویوك اکرامیه» : رباب شکسته ٢٥١

قهقهه‌سیله، ناموس و وجدانی بیله صاتین آلمغه قالقیشان حقسز حرصك ایکره‌نج یوزینه توکوردکدن صوکرا دوغرولق و ایبلکه قارشی بسله‌دیکی آتشلی ایمانك قیزغین ده‌میریله :

دوغرولق دلده یوق ، دوداقلرده ؛
خیر آیاقلرده ، شر قوجاقلرده ؛
برحقیقت : حقیقت زنجیر ؛
بربلاغت : بلاغت شمشیر !

- تاریخ قدیم -

دیه انسانلغی آچالتان بوتون کوتولکلری و زوربالقلری داغلایور. انسانی‌دوشونجه‌لری بویوکسکلکه چیقان ، بوکونك قیزجه قیامتی ایچنده یارینك دورماز ایلرله‌سنی سزن ،

بشر ، بوشیمدی معذب سوروکله‌ن مفلوج ،
آدیم آدیم ایده‌جك ذروهٔ خلاصه عروج ...

« حیات » : رباب شکسته ٢٦٩

... خلاق لایموت ،
فانی بشر ، یولکده ازلدن حاضرلامش

برذروهٔ رها ... ایشته صوك
ورزشلرکده کوستریبور : قصدك اعتلا ...
فانتیك وغایت عجزکله قاب قاره
برلیل اشتباهك ایچندن سونوك، علیل
برقاچ شعاعی رهبر ایدوب سرخلقی
تحقیقه یول بولان نظرکه‌ن حقیقتی
برکون بداههٔ کوره‌جکدر. وبی دلیل
آرتق یولکده کیتمکه قادرسك . آسمان ،
کافی ، دها کی ابتدی عصرلرجه امتحان .
هرکون باشکده بیلدیریم ، آلتکده زلزله ،
مطعون ومشتکی یاشادك ؛ هپ الم،حزن،
قاندر بوتون صحایفی تاریخ عمرکك !
حاکم ذکا وتجربه‌ك آرتق غوائله .

« کوکدن یره » - خلوقك دفتری

دیین فکرت بوتون بومسئله‌لرقارشیسنده هرکس کبی دوشونمیورسه بوکا هیچ شاشمامالی‌یز . یوکسك بنلکلر دوشونجه‌لرینی حاضرجه باشقالرینك بیتندن ادکیل ، کندی باشلرینه آرایه آرایه ایچلرنده‌کی و طیشلرنده‌کی عالمدن سوزوب آلیرلر . اکثریا روحلرینك ایشینی طیشلرینه وورور ؛ باشقالرینك یاراصا کوزیله یاقیندن سچه‌مدکلرینی اونلرسینورسز دوشونجه کوکنده سوزوله‌رك قارتال باقیشلریله یوکسکلردن سزرلر ودائما سلامته قاووشدیران دوغرولغك و ایبلکك سونمز وشاشماز علویی کورورلر و کوستریرلر .

كوزه‌للك و فكرت

... حسن و آن نه‌در ؟ مطلق
بر التماع حقيقت‌مى ؟ ـ يوقسه بر مغلق
نهفته نكتهٔ خلقت‌مى ؟ ـ كيم بيلير ؟ بو صاغير
يا كور بر آدمه بر سس يا رنك آراتمقدر .
بن‌ايم او كور و صاغير شخص؛ او سس، او رنك ، اوخيال،
او احتمال ، او هيولا ، اوسس ، او ماهيت ،
او هر طرفده ، او هر شيده وار و يوق كبى حال ،
او التماع حقيقت يا نكتهٔ خلقت ،
او بنجه روحه برآز احتساس حريت
ويره‌ن ، طبيعتى اصعاد ايده‌ن تجليدر ؛
كوزه‌للك ايشته شو چيركين حياته بر زينت
و بر تسليدر .

ـ حسن و آن نه‌در ؟ ـ

فكرت كوزه‌للكك نه‌اولديغنى كندى كنديه صورييور و« او هرطرفده، هرشيده وار ويوق كبى حال » ى بى‌قرار فكرينك‌درين آراشديرماسندن زياده آتشين قلبنك چوق اينجه دويغوسى بولييور . بنلكلرينك كركين تللرى‌انكين وارلغك‌اك خفيف روزكارلريله‌تره‌ين بوتون بويوك صنعتكارلر كبى فكرت‌ده كوزه‌للكى دائما ، هرطرفده وهرشيده سزييور . واونى هپ دوغرودن آيرتماز كورديكى ، ايى‌يى أوزله‌تير بولديغى ايچين كندى كنديه : « آيك طاتلى ايشيغى كبى

كوزه‌للك‌ده عجبادوغرولق كونشنك ساده برعكسندن‌مى عبارتدر ؟..» ديه صورييور . بنجه « مطلق‌التماع حقيقت » ك معناسى ايشته بودر .

فكرتك آلدانمازبردويغو ايله‌بويله‌تا كوكندن‌قاورادينى كوزه‌للك، بوتون وارلقده دوغرولق وايىلكى قوجاقلايان، درين تملنده اونلرله برابر وپارلاق تاجى آلتنده ينه هپ براولان ، سويلوب يوكسلتيلدكجه انسانلغك‌ده برلكده يوكسلمه‌سينه يارايان اوآو تا كرى‌ويركيسيدر. بونك ايچيندركه شاعر روحنك كوزه‌للك قارشيسنده‌كى جوشغونلغنى :

ربابمك شو قيريق تللرنده وقتيله
بوغوق برعكسنى تيتره‌ر دونجه كيفمدن
اونجى قات كوكه يوكسه‌لديكم ؛ سونوك ، ناچيز
براهتزازنى تثبيت ايدنجه چيرپينارق
ئوكنده سجده كذار اولديغم او وجدانكيز
سرود حسن ...

ـ حسن‌وآن نه‌در ؟ـ

ديه تعريف ايديبيور .

البت فكرت‌ده بوتون دويغولو يارادبلمش روحلر كبى كوزه‌للكك اك كوزآلان كورونيشنى ايلكين انسانده بولييور . انسانك اك كوزه‌ل الله ياپيسى اولديغندن عجبا هانكى كوره‌ن كوز ودويان يوره‌ك شبهه ايده‌بيلير؟ بنلكمزى جوشديران‌بوتون كوزه‌للكلرك اوزون وقاريشيق كوكلرينى جنس دويغوسنك قارانلق‌درينلكلرينه دالديردقلرينى انسان بيلكيسى بوكون آرتيق يته‌جك قادار ميدانه چيقارمامشميدر؟ كوكى چامور‌ه كومولو ديه كوموش صو يوزنده كولومسه‌ين نازلى نيلوفر چيركينمى صايبلمق لازم‌كلير ؟... بوتون مسئله جنس دويغوسنك انسانلره حسرتله آراتديغى كچيجى وجود كوزه‌للكى آيناسنده‌اوسونمز

تورك عكسی سزه بیلمكده ، كوزه‌للك شكلندن روحنه كچه بیلمكده‌در.
فكرت كنجلكنك داها اك آتشلی چاغنده ، كوكلی قاناتلاندیران
بر سوكینك سحریله ، أولمز كوزه‌للك بو سرینه‌ایره‌بیلمشدر :

صباوتدن ، او جنتدن بری چشم آشنایز بز ؛
ازلدن بلكه روحم عاشق روح لطیفكدر .
نه آكلاردم محبتدن ، وفادن آه بن سنسز ؟
اولوردم ، كم بیلیر ، حتی بقای روحی‌ده منكر ...

« ترنم » : رباب شكسته ٣٦٨

چالدقجه دوغار كوكله اشعار نوانو ؛
هر نغمه‌كه بر شعرمی قربان ایدەم ، چال !
چال ، عالم ارواحی‌ده رقصان ایدەم ، چال !
تأثیر طربله ایده‌رك قول قوله پرواز
تا عرش الهی‌یه قدر یوكسلەم ، چال ! ..

« ای یار نغمكار » : رباب شكسته ٤٠٩-٤١١

ایشته بویله‌جه ، پك طبیعی اولارق ، او آتشین قلب وجود
سوكیسندن روح سوكیسنه ، یار سوكیسندن اغیار سوكیسنه ، انسان
سوكیسندن جهان سوكیسنه ، أنكین وارلق سوكیسندن أولمز كوزه‌للك
سوكیسنه یوكسه‌لیور . و بلكه بوتون وارلقده‌كی كوزه‌للكی بوقادار
درین دویدیغی وكوكلدن سودیكی ایچندركه دوغرولق وایلكی ده
شبهه‌سز بولا بیلیور ، اوچی‌ده‌روحنده اوقادار قولایجه برلشدیریور . وارلغك
دوغرولق ، ایلك ، كوزه‌للك دیدیكمز نورلی كورینیشلرندن هرهانكی برینی
عشقله آرایان سچیلمش روحلرك بوآمانسز سوكی اوغرنده چكدكلری
طاتلی محنت یاردیمله آز چوق اوبر كورونیشلرینی‌ده كندیلكلرندن
قاورایابیلمه‌لری انسانلغك اك یوكسك مكافاتی صاییلمازمی ؟..

هر حالده فكرت ایچین بوتون یوكسك سوكیلری كندیسنده
برلشدیره‌ن كوزه‌للك سوكیسی انسانلغك نورلی آلنینی هرزمان یشیل
دالدیرله صارمغه لایق اك اصیل چلنك ایدی . چونكه اوآتشین قلب
بوتون طبیعتك یوره‌كیله برلكده‌چارپیوردی :

صاف ورا كد ... هانی آقشامكی تغیر ، هیجان ؟
برچوجوق روحی قدر پرنسیان ،
برچوجوق روحی قدر شیمدی منور ، لكه‌سز ،
اویوبور مائی ده‌كیز ...

« مائی ده‌كیز » : رباب شكسته ٢٠٣

اعماق تارلیله بررگیمسه‌سز چوجوق
وضع مكدریله‌باقار هپ ستاره‌لر ؛
اوكسوز قالان افق
سوسلنمه برهلال ایله مسعود اولور ... كولر .

« افق وهلال » : رباب شكسته ١٠٣

بوتون طبیعتك درین آهنكنی بویله دویابیلن بر كوكل ایچین
كوزه‌للك ایچنده یاشامق شدتلی بر احتیاج ، كوزه‌للك ایچین چالیشمق
هركونكی بر ایستك اولمازمی ؟.. بو یوزدن‌درکه فكرت انسانلرك ،
اوزاق جدلرندن میراث قالمش یابانیلكله ، اودرین آهنكه قارشی‌عادی
عادی صیریتدقلرینی كوردكجه :

ایشته غیای وجود ، ایشته او ظلمت ، او باتاق ؛
بشرك ایشته پرامید وهوس ، مستغرق ،
قعرتارنده شناه ایتدیكی كرداب افول !..

« غیای وجود » : رباب شكسته ١٠٠

دیه تیكسینه‌رك باشنی چویریبور . اونك روحنی همان دائماایچین

ایچین کیره‌ن بوتون أوزونتولرهپ جهان آهنکی، دوغرولغی و کوزه‌للکی ایچنده انسان یاشاییشنی قاباء کوتو وچیرکین کورمکدن ، برینی اوبرینه هیچ یاقیشدیرامامقدن ایلری کلمیور . البت انسان‌ده ، هرتورلوحالیله، اودرین آهنك ایچنده بر یرطوتیبور؛ البت اوده بوتون چیرکینلکلری ، زورباللری ویاصویتاریلقلریله بو دولغون وارلغك آیریلماز برپارچاسیدر؛ فقط اونی ، کچمش و شیمدیکی ده کیل، بلکه کله‌جك زمانلرك کوزیله کورمك ایسته‌ین فکرتك، حالا کیرلر ، قانلر ویالانلر ایچنده چالقانیر بولدقجه، ایکره نه‌مه‌سی قابلیدر ؟ ...

فکرت دائما کوزه‌للك ایچنده یاشایا بیلمك ایچین ألندن کلدیکی قادارشهردن ، قالابالقدن، چیرکینلکدن اوزاقلاشمش، هر کورونیشی وهر ده کیشیکلکیله برباشقا تورلو کوزه‌ل بولدیغی طبیعته داها فضله یاقلاشمشدر . توزلو ، دار ، کورولتولو استانبولی براقوب آچیق ، تمیز، سرین حصاره یرلشمه‌سی، اوراده‌ده یالی بوینك واسکله باشینك قازانج واکلنجه شاماتاسندن صیقیلوب قایالر تپه‌سنده یاپدیردیغی کوشکه، «آشیان»ینه چکیلمه‌سی هپ بویوزندر .

یالیسینك ده کیز اوستنده آصیلی کبی دوران بالقونی کوك ویشیل بوغازك اك جانه یاقین ، اك سویملی بر کورونیشنی چرچوه‌لردی ، و فکرت اك درین حظ دقیقه‌لرینی کیجه‌لین ، انسان کورولتوسی دیندکدن صوکرا ، قویو لاجورد ، قدیفه‌لی ویلدیزلی ، نهایتسز قبه آلتنده‌درین درین کوکس کچیره‌ن ده کیزك ارغنون آهنکی دیکله‌مك ، طبیعتك بو الهی کوزه‌للکی ایچنده بوسبوتون کندندن کچمکله یاشاردی :

بعضاً بو محتشم کیجه لر، سن درین درین
باشلارسك اهتزازکه برارغنون کبی ؛
بردن جوانی

انطاق ایدوب صدا ، دویولور کیزلی برانین .
« دون کیجه » ـ رباب شکسته ٢٧٥

حصارقلعه‌لری کبی، وعادتاقوش باقیشیله، بوغازك بوتون توکوزه‌للکلرینی بردن قوجاقلایان « آشیان » ، یرینی فکرتك تام کوکلنجه سچدیکی برشاعر یوواسیدی. اوراده، انسانلرك بوتون قابالقلرندن وچیرکینلکلرندن اوزاق ، طبیعتك بوتون کوزه‌للکلرینه یاقین ، فکرت ، روحنی مائی ده کیزك حاره‌لری ، دالغالری و نیتیلریله آووتارق، عمرینك چوق هیجانلی وچوق هجرانلی صوك سنه‌لرینی کچیردی:

کونده‌ر ، شوطالغه‌لر بیقاسین شین خلقتی ...
لکن خایر ، سنك نه‌امورك ؟ بوخدمتی
سندن نه‌حقله بکلیورم ؟ ... سن ، کوزه‌ل‌ده کیز ،
حسسز ، وظیفه‌سز ،
هرکونکی انشراحکه طال ، چیرپین، اوینا، آق ؛
صافی کوپوکلرك ، اوابیك صاچلرك ، براق ،
صارصین خیال وروحی؛ صارلسین ، قوجاقلاسین
خولیای عشق وصنعتی زمرد قاناتلرك !

« دون کیجه » ـ رباب شکسته ٢٧٥

فکرت ، نره‌ده یاشارسه یاشاسین ، ساده طبیعت کوزه‌للکنه قانماماش ؛ اطرافنه ، ألندن کلدیکی قادار ، صنعت کوزه‌للکلری‌ده طوپلامشدر . اونك أوی ، هله چالیشما واوطورمااودالری، هر زمان شرق وغرب صنعتلرینك نفیس اثرلریله بزه‌نمش بر کوزه‌للك مشهری حالنده ایدی . فقط فکرت اك زیاده « آشیان » ی ، بویرینی کندی سچدیکی، شکلنی کندی چیزدیکی، بناسنی کندی قوردیغی، آغاچلرینی کندی دیکدیردیکی ، والحاصل ایچینی طیشنی تام کندی ذوقنجه

حاضرلادیغی یوواسینی بر کوزه‌للك وصنعت آبده‌سی و معبدی حالنه کتیرمکله اصیل بنلکنه اك لایق چرچوه‌یی یاپمشدر . فکرت ایچین صنعت، کوزه‌للکك روح بلورندن سوزوله‌رك جانلانماسی دیمکدی :

نه‌در صنعت که طاشلر جانلانیرسحر تماسیله ؛
ناصیل برق دهاتندرکه لمح انعکاسیله
حیات انکیز اولور برکتلهٔ جامدده ؟.. حیرتلر !

« هیکل کریان » : رباب شکسته ١١٤

بوروحدن سوزولمش صنعتك لفظ ، آهنك ، حرکت ، شکل ، لون، نسبت واسطه‌لریله کوکلری جوشدیرا بیلمه‌سی کونش نورینك بلوردن کچنجه‌اك طاتلی رنکلرله کوزلری اوقشاماسی قبیلندن دکلیدر؟..

فکرت بوتون نفیس صنعتلری ، کوزه‌للکك انسانلره طبیعتی وانسانلغی سودیرمك ، انسانلری انسانلغه یاقلاشدیرمق ایچین اك سحرلی واسطه‌لری صایاردی . بونك ایچیندرکه او ، صنعتده ، هر شیدن اول کوزه‌للك هیجان و صمیمیتی ، حیوانلغمزی شاهلاندیران برحرص ده‌کیل ، انسانلغمزی یوکسلتن بر عشق آراردی .

برلانه‌درکه حجره‌سی آفاقی محتوی ...

« حجرهٔ شاعر » : رباب شکسته ٣٧٤

فکرت، آشیانك طیشنده طبیعت ، ایچنده‌ده صنعت کوزه‌للکلریله اطرافی چورپلمش ، کوزلرینی او نورلی افقلردن هیچ آیرمایارق ، روحنك أولمز کوزه‌للك قارشیسنده‌کی دینمز عبادتیله، تام بر صنعتکار حیاتی کچیردی .

باتان کونشك باقیر یالدیزلرینی وقویو سرویلرك نفتی کولکه‌لرینی چوق دویغولو فیرچاسیله برلوحه‌یه عکس ایتدیرمك، یاخود، صارماشیقلرله

اویالانمش چیقینتیلی بر دیوار کناره و یوصونلر آراسنده بر نازلی چیچك یتیشدیرمك اونك ایچین هپ بو ابدی کوزه‌للك عبادتنك باشقا باشقا آینلری قبیلندندی . چونکه فکرت ، تام آکلایشنه کوره، بوتون بنلکیله صنعتکاردی . حزنلی یاخود شاقراق نغمه‌سیله کوزه‌ل برسسی ، ظریف شکلی وبایغین رنکیله بر چیچکلکی، اوستنده حالا کوزه‌للك وصنعت هیجانی تتره‌ین بر لوحه ویا هیکلی ، چیزکیلرینك اصیل نسبتی وشکلنك وقور ظرافتیله یوکسلن بر آبده‌یی ، پارلاق رنکلری طوتوشوب سونن ایپکلری وصدفلری ، نفیس یازیلری، مذهب جلدلری ، بوتون اوجانلی وهیجانلی اویمالری، قابارتمالری، اوجاق باشنده دعاسینمش کبی دوشونن قاندیللری، شامدانلری، بخوردانلری... بوتون بوشکللری آیری کوزه‌للکلری هپ بردن واك کیزلی سرلرینه قادار اونکلکندن فضله عجبا هانکی روح قاورایابیلمشدر ؟...

بویوزدن فکرت ، برباقیما ، « رونه‌سانس » ك داهی صنعتکارلرینی آکدیریر. اوده کوه‌زللکی هرشکلیله صارمش انکین بروحدر؛ رسامدر، معماردر ، حکیمدر ، شاعردر ؛ وبوتون نادر وامتیازلی روحلر کبی اوده اثرلریله ، هرکسی ده‌کیل ، آنجاق دویوب آکلایابیلنلری صارمش ویوکسلتمشدر .

فکرت یتیشدیکی دورك شعرلسانی نه‌حالده بولمش ونه‌قادار یوکسلتمشدر، بونی اثری کوسترییر . زمانینك خلق دیلیله قونوشمامش ویازمامش اولماسنی برقصور صایمق فکرتی واثرینی هیچ آکلامامق دیمکدر . فکرت بوتون دویدقلرینی ودوشوندکلرینی آنجاق بولدیغی ، دوزه‌لتدیکی ساده‌لشدیردیکی ، آهنکلشدیردیکی، خلاصه ایلرلتدیکی و یوکسلتدیکی برشعرلسانیله آکلاتابیلیردی وبونی امثالسز بردرجه‌ده یاپمشدر.

اثرلرنده آچدیغی وکیتدکجه کنیشلتدیکی بوطبیعیلك وساده‌لك چیغیری تورك دیلینك بوکونکی «خلقه دوغرو کیتمه» سینه چوق فیضلی بر باشلانغیچ صایبلابیلیر .

کوزه‌للك وصنعت قارشیسنده فکرتك یوکسك بنلکی لایقیله آکلاشیلابیلمك ایچین شوراسی هیچ خاطردن چیقارلمامالیدرکه او آنجاق انسانلری دوغرولغه ، ایبلکه ، کوزه‌للکه ، انسانلغه دوغرو یوکسلتمك وقارانلقده‌چیرپینان زاوالیلر آراسندن اللرینی کوکه‌وکوزلرینی نوره آچابیلمش اولانلری کندینه دوغرو چکمك ایچین سه‌وه‌رك وآجیبارق اونلره دوغرو أکیلمش صایبلی روحلردندی .

ملت ومملکت سوکیسی ، تربیه مسئله‌سی وفکرت

فکرتك یوره‌کنده ملت ومملکت سوکیسی سونمز برعشق آتشیله پارلاردی . ملتك ومملکتك وارلغنه ، سلامتنه ، استقلالنه ، استقبالنه عائد هیچ بروقعه ، هیچ بر مسئله قارشیسنده فکرتك لاقید ده‌کیل حتی ساکن قالدیغنی کورمدم . شخصی هیچ بر املی ، هیچ بر منفعتی اولمادیغی حالده ملتك ومملکتك امنیتنه ، حریتنه ، ترقیسنه متعلق هرحادثه وهرقرار اونده الك شدتلی برعلاقه اویاندیرردی . برکون ملی سلامته متعلق جوشغون بر بحث اثناسنده مسافرلرندن برینك : «فقط سز حکملریکزده هیچ ده بیطرف دکلسکز» دیمه‌سینه فکرتك «خایر بیطرف دکیلم ، چونکه کیمسه‌سز ملت و باقیمسز مملکت طرفداریم» جوابی ویردیکنی خاطرلایورم . بو اونك تام کوکلندن قوپمش برسوزدی .

فکرت ایچین یورد ومملکت سوکیسی طبیعت وکوزه‌للك سوکیسنك ، صوی وملت سوکیسی ده ایبلك وانسانلق سوکیسنك ضروری متممله‌ریدی . فکرت طبیعته وانسانلغه قارشی دویدیغی درین عشق ، ایلکین والك زیاده ، طبیعتك وانسانلغك ایچنده یاشادیغی قسملرندن ، مملکتندن وملتندن باشلایارق کوسترمشدر . کندیسنکی کیبی خالص و آتشین بر قلب ایچین ده بوندن طبیعی نه اولابیلیر . . .

فکرت ملت ومملکت سوکیسنی ـ فقط یالیکیز آغیزلرده دولاشان بکلك سوزی ده‌کیل ، انسانك ایشیله و یاشایشیله میدانه قویدیغی

ملت ومملکت سوکیسنی ـ انسانلغك الك دکرلی ویوکسك علامتی ، انسانلرك الك خیرلی وقیمتلی فضیلتی صایاردی . چونکه اونك ایچین ملت ومملکت سوکیسی، یالیکیز کندینی، کندی راحتنی، کندی ذوقنی دوشونمکه، قورو وقورو تیجی خودکاملغه مقابل، انسانك کندیسنککی قادار وبلکه کندیسنککندن اول باشقالرینك، کندیلرینی قورویامایان ضعیفلرك وعاجزلرك احتیاجلرینی وحقلرینی دوشونمه‌سینك ، مبارك دیکر کاملغك الك یاقین ، الك طبیعی ، الك انسانی برشکلی ایدی .

فکرت برصویدن کلن انسانلرك قالابالق عائله‌لر حالنده و باغچه‌لی أولر ایچنده سربستجه یاشامالری قادار بر دیلله قونوشان، بر کورکو ایله یتیشن، بردیله‌کی اولان، بری برندن خوشلانان عائله‌لرك وصویلرك طوپلواولارق برملت حالنده وبرمملکت‌طوپراقلرنده سربستجه یاشایوب چوغالمالرینی ، چالیشوب ایلرله‌مه‌لرینی، خلاصه جنس جنس انسانلرك باشقا باشقا ملتلره و وطنلره آیریلمالرینی پك طبیعی وحقلی بولوردی . فقط ناصیل که قومشو أو خلقلرنی آنجاق بری برینك حقنی طانیمق و خاطرینی صایمق، بری بریله خوش کچینمك، بری برینه یاردیم ایتمکله حاللرینی اییلشدیریر وایلری کیده بیلیرلرسه قومشو وطنلرده یاشایان ملتلرك‌ده آنجاق قارشیلقلی آکلاشمق وبری بریله خوش کچینمکله قازاناجقلرینه‌وایلری کیده‌جکلرینه، یوقسه‌شبهه‌سز ضرر کوره‌جکلرینه وکری قالاجقلرینه اینانیردی . بونك ایچین کندی ملت ومملکتنك ایلکی قادارباشقاملت ومملکتلرك‌ده‌ایلکنی ایسترواونلرله کیریشیله‌جك هر هانکی بر ایلرلمه یاریشنده یالکز چالیشما ودکرله اونلردن ایلری کچمکه، صرف قیمتلی اثرلرله اونلردن اوستون چیقمغه‌راضی‌اولوردی .

فکرت مکتبدن چیقنجه پارلاق تحصیلنك اوکنده آچدینی

حکومت قاپوسینه برتورلو ایصیینامادی ؛ نهایت غلطه سرایندہ ایشی چوق قازانجی آز برخوجالغی دولت مأموریتنك زحمتمز یاشایشنه تردد‌سز ترجیح ایتدی . مکتبده درسلریله کنجلکه خدمت ایتدیکی کبی « ثروت فنون » مجموعه‌سنده‌کی ادبی فعالیتیله‌ده بو خدمتی کنیشلتمکه باقییور ؛ کوزلری بیلدیران ، استعدادلری کورلهتن ، سجیه‌لری چوروتن قورقاقلق وخفیه‌لك دورنده‌بیله محیطك عمومی اویوشوقلغی ایچنده جانلی بر وارلق کوستهرن قوتلی بر فکر وصنعت حرکتیله ملتك بوتون دوشونن باشلرینه و دیان یوره‌کلرینه یکی بر امید و هیجان ، تازه بر شوق وجسارت ویرییوردی .

کنجلکك بر کون اویانوب جوشماسندن چوق اورکن «بیلدیز حکومتی » بو اثناده بوتون یازیلانلری، مطبوعات‌مأمورلرینه، کیتدکجه داها صیقی معاینه ایتدیریییور، عادتا کلهلری قالبوردن کچیرتیوردی . برکت ویرسین که بو کلهوهم و مراقی سطرلرك آراسینه کیزلهتن معنایی آرا صیرا کوزدن قاچیرتییور و مثلا فکرتك ملی فلاکت وسفالته آغلایان شویله‌برمنظومه‌سی باصیلا بیلیوردی :

افقده ، ایشته شو پهنای لاجوردیده
آغیر آغیر یورویور بر خیال‌خون آلود ؛
لبنده لرزهٔ شکوا ، کوزنده بر ممدود
نکاه رنجیده .

نه‌در ، بو هانکی پرستیده‌نك سفالتیدر ؟
نه‌در ، بوهانکی امیدك سقوطیدر ، مجروح ؟
بینهم، بینهم ... بو خزانیده ظل برزده روح
اونك خیالتیدر !

اونك خيالتبدر ، بر محيط جوشانك
سياه كوپوكلرى اوستنده چيرپينوب ياتيور ؛
سياه كوپوكارى اوستنده بحر نسيانك
مؤبداً ياتيور ...

اوكسوزلكم ـ رباب شكسته ٩١

فقط نهايت استبداد ديزكينلرينى بوسبوتون قيصدى ؛ فكرت‌ده بوتون قلم صاحبلرينك اوغراتيلديغى تضييق وظلمدن متأثر اولارق « ثروت فنون » ده‌كى فعاليتندن واز كچدى ؛ « سلطانى » ده‌كى خدمتنى‌ده آرتيق ايسته‌ديكى كيبى ايفايه امكان بولامايجه اورادەكى خوجالغندن‌ده چكيلدى وبرآز صوكرا كنديسنى دعوت ايدن ، حر محيطيله‌ده‌خوشينه كيدن«روبه‌رت‌قوله‌ج» ك تورنكچه‌معلملكيله مشغول اولمغه باشلادى .

قورقاق‌وقورونتولى«يلديزاداره»سى‌نك‌وهم‌وظلمى‌قودوران‌صوك سنه‌لرنده‌فكرت‌دولغون باشينك بوتون‌دوشونجه سينى و آتشلى كوكلنك بوتون‌سوكيسنى‌ملتنك معصوم ومظلوم‌اولادينه،بى‌كس‌وفداكارخلقنه، صولويان و صولان كنجلكنه‌حصر ايتمشدى . شاعرك بوتون دردى بو خلقى و بو كنجلكى تهلكه‌ده كورمكدن ، بوتون املى‌ده بوخلقه وبو كنجلكه‌خدمت‌ايتمكدن عبارتدى.١٩ آغستوس سنه١٣١٥-١٨٩٩ تاريخلى « شهر آيين » نده فكرت هم مضطرب وطنينك كدرينى،هم‌ده يتيشن كنجلكك اميدينى شويله ياشاتيبور :

شو بويوك جنبش عموميده
بنه بز ياسلى ، بزده بر شب تار :
قوجه أو صانكه بر غنوده مزار .
خاير ايسمز دكل بودار خراب ؛

ياشايان وار ، ضياده وار ، آنجاق
پك سچلمز يرنده ، پك نايات .
بر كوچوك شخص ، اوكنده بر بايراق ،
بر وطن بايراغيله يأمق ايچين
بر يغين آل فه‌ر ؛ او مستغرق
بونلرك قارشيسنده ، قلباً امين
كه بو شيلرله بر زمان پايه حق
بر مقدس جلوسه شهر آيين.

« شهرآيين » : ـ خلوقك دفترى ـ

١٨ شباط سنه ١٣١٧ ـ ١٩٠١ تاريخلى « سيس » يله‌ده اوزمان استانبولى دولديران طفيلى قالابالغك روحى ماهيتنى تشهير ايديبور :

هپ لوث ريا طالغه‌لانير ذره‌لركده ،
بر ذرهٔ صفوت بولامازسك ايچريكده ؛
هپ لوث ريا ، لوث حسد ، لوث تنفع ؛
يالكز بو ... ويالكز بونك اميد ترفع .
ميليونله بارينديرديغك اجساد آره‌سندن
قاچ ناصيه واردر چيقه‌جق پاك و درخشان ؟...

صوكرا اجتماعى كچيد باشلايور. اولا مستبد ، موسوس‌ومرائى يلديز حكومتى :

اى جوف اساطيره دوشن خاطره: ناموس ؛
اى قبلهٔ اقباله چيقان يول : ره پابوس ؛
اى خوف مسلح ،كه خساراتكه راجع
اوكسوز ، طول آغزلرده‌كى هرشكوهٔ طالع ؛
اى شخصه مصونيت وحريته مقرون
بر حق تنفس ويرن افسانهٔ قانون ؛
اى وعد محال ؛ اى ابدى كذب محقق ،

ای محکمه‌لردن متمادی سورولن حق ؛
ای صولت اوهام ایله بی تاب تجسس
وجدانلره تمدید ایدیلن کوش تجسس ...

ایشته کوزی یيلمش اشراف ، سورکونه کوندرلمش عسکرلر و محررلر :

ای یم تجسسله کلیدلنمش آغزلر ؛
ای شهرت ملیه‌که مبغوض ومحقر ؛
ای سیف و قلم ، ای ایکی محکوم سیاسی ؛
ای بهرهٔ فضل وادب ؛ ای چهرهٔ منسی ؛
ای بار حذرله ایکی قات کزمکه مألوف
اشراف و توابع ، قوجه بر عنصر معروف ...

آرقادن آچ و آچلمش مأمورلر ، دعاجیلق و دیلنجیلکله کچینن صاریقلیلر :

ای معده‌لرك زهر تقاضاسی اوکنده
هر ذلتی بلع ایلین افواه قدیده ؛
ای فضل طبیعتله اك آماده و منعم
بر فطرته ، مقرون ایکن آچ ، عاطل و عاقم ،
هر نعمتی ، هر فضلی ، هپ اسباب رهایی
کوکدن دیله‌نن ذل توکل‌که ... مرایی !

ونهایت مظلوم خلق، باغی چوزولمش وداغیلمش تورك عائله‌سی:

ای کریهٔ بی فائده ، ای خندهٔ زهرین ،
ای ناطقهٔ عجز و ألم ، نظرهٔ نفرین ؛
ای رأس فروبرده ، که آق یاق ، فقط ایکرنج ؛
ای تازه قادین ، ای اونی تعفیه قوشان کنج ؛
ای مادر هجرانزده ، ای همسر مفبر ؛
ای کیمسه‌سز ، آواره، چوجوقلر ... هله سزلر ،
هله سزلر ...

رباب شکسته ۲۹۰-۲۹۳

شاعرك ایشته اك بویوك دردی: کیمسه‌سز، آواره چوجوقلر.. ملتك سوقاقلره دوکولمش یاورولری ... او وجودلری وروحلری‌اك وخیم سرایت وعلتلره معروض زاواللی معصوملر ... فکرت اونلرك فجیع عاقبتی ، باشی بوش دولاشان کنجلکك سفاهت و سفالتی ، ملتك بوتون‌اوکسوزلکنی‌ویوقسوللغنی‌دوشوندکجه کدرندن خاستالانیبور؛ فقط استبداد و ظلمك اك قارانلق دورنده بیله ملتك استقبالندن کنه امیدینی کسمه‌یور :

اوت ؛ صباح اوله‌جقدر ، صباح اولور ، کیجه‌لر
طلوع حشره قدر سورمز ؛ عاقبت بو سما ،
بو مائی کوك سزه بر کون آجیر ؛ ملول اولما ...
امیدمز بو: اولورسه‌که‌ده بز ، یاشار مطلق
وطن سزکله شو زندان قارانلغندن اوزاق !

« صباح اولورسه » ـ ۸ ایلول ۱۹۰۵ ـ ۱۳۲۱ ـ رباب شکسته ۲۷۸

بر سنه صوکرا«بیلدیز»ده‌پاطلایان بومبا اوهجرانلی روحده‌شدتلی عکسلر اویاندیریبور :

مالك سسك او سورث رعدین غیظه‌که
هربرده حس حق وحلاصك محرکی .
صدمه‌کله پای قاهری نیترر تغلبك ،
اك غره تاج حشمتی صارصار تقر بك .
سیلکوب عقود ربقهٔ اعصاری ، اك چتین
براویقودن اویاندیریر اقوای دهشتك .

« برلحظهٔ تأخر»ـ ٥ تموز سنه ۱۹۰٦ـرباب شکسته ۲۹۹

کوچوککن اوغلنه :

حقسزلق ایدن باشلری برکون ....قوپاریرلر !

« دوه‌نك باشی » ـ خلوقك ازبری ـ خلوقك دفتری

ازبرینی اوکره‌تن شاعر آرتیق یيلديز ظلمينه سلاحله‌قارشی دورمقدن باشقا چاره کورميور و صبرسزلقله بکله‌ديکی قورتولوش فيرطيناسينك ايلك شيمشکلری روم‌ايلی‌ده چاقمغه باشلاينجه‌استانبولده‌کی اويوشوقلق وقورقاقلغه قارشی روحی بوسبوتون عصيان ايديبيور :

سن، ای سمايه معکس ريان اولان‌ده کيز ،
قانلرله ، لاشه‌لرله بولانماز مياهکی
کوندەر ، شوپاسلی چهره‌يی سيلسين ؛ برآز تميز
بر يوزله بلکه بر ايکی کون سوسله‌نوب حيات ،
ايکرنمز آدم اوغلنی کوردکجه کائنات ...
کرکين قاناتلرله معظم برر عقاب
تجسيم ايدن بولوتلر او مواج و پر شتاب
سطحکده پارچه پارچه يوزر ، تيتره‌شير ، سونر ؛
کوکلم صانير : املاری ... علوی ، کشاده پر ،
مغرور ، عظيم املاری قلب حميتك
پيشنده انحار ايديبيور ظلم و ذلتك !

«دون کيجه » ـ قايالر: ١٢ حزيران ١٣٢٤ـ١٩٠٨ ـ رباب شکسته ٢٧٥

بوآرالق فکرتدن سلانيك اختلال تشکيلاتی نامنه برملت شرقيسی ايستندی . شاعر ٢٥ حزيران ١٣٢٤ـ١٠٩٨ تاريخلی بو اثرينی يازديغی آقشام حصار قلعه‌لرينك کولکه‌سنده بزه اوقودی . «روژه‌دوليل»ك « مارسه‌يه‌ز »ی ترنم کيبی جوشغون ده‌کيل ؛ ياليکيز، پرده‌لی سينك درين اهتزازنده دويولان کيزلی هيجانله، ملت شرقيسنی فکرتك آغزندن ديکلرکن اونك بوحقلی اختلالدن نه‌فيضلی ومسعود بر انقلاب بکله‌ديکنی پك ايی آکلايوردق :

حقسزلغك انواعنی کوردك ... بومی قانون ؟
اك غملی سفالتلره دوشدك ... بومی دولت ؟
دولتسه‌ده ، قانونسه‌ده ، آرتق يتر اولسون ؛
آرتق يتر اولسون بو دنی ظلم وجهالت ...
وقتيله بابالك کيمسه‌يه منت‌می ايدردی ؟
يوق ، قالمادی حاشا سکا ذلت پدرکدن ؛
دنياده شرفدر ياشاتان ملتی ؛ فردی ؛
سيلکين ؛ شو مذلت توزی اوچسون اوزرکدن ـ
انسانلغی پامال ايدن آچاقلغی بيق ، از ؛
بالله ياشامق برده سوروکلنمکه دکمز .
ظلمك طوپی وار ، کله‌سی وار ، قلعه‌سی واراسه ؛
حقك‌ده بوکزلمز قولی ، دونمز يوزی واردر ؛
کوز يومما کونشدن ، نه‌قدر نوری قارارسه
سونمز ابدی ، هرکيجه‌نك کوندوزی واردر .
ملت يولدير ؛ حق يولدير طوتديغمز يول ؛
ای حق ، ياشا ، ای سوکيلی ملت ، ياشا ... واراول!

« ملت شرقيسی » ـ رباب شکسته ٣٠٣

نهايت مشروط حکومت شکلينك يکيدن تطبيقنه باشلاناجغی ١١ تموز ١٣٢٤ ـ ١٩٠٨ صباحی غزته‌لرده انتشار ايدن بر قاچ سطرلق رسمی بر تبليغله اعلان اولوندی واوزمانه قادار بر شيدن خبری اولمايان يلغين استانبول خلقی حوادث صورمقدن بيله اورکن ايلك شاشقينلغنی صاووشديردقدن صوکرا قوجه‌شهر مثلی کورولمه‌مش بر آزاد سوينجيله چالقاندی .

غريب بر تصادف اولارق بر کيجه اول « آشيان » ه خيرسز کيرمش وباشقا اشيا ايله برلکده فکرتك بوتون البسه طاقيملرينی ده آشيرمشدی . ياليکيز آچيق رنك بر قات البسه قالمشدی .

ملت بايرامنى قيافتيله‌ده تسعيد ايديبورمشجه‌سينه فكرت او كون بياضلر كيندى ونشئه ايچنده بيكدن واپوره بينه‌رك شهره ايندى . غالبا، بردن بره چوكن بيلديز استبدادينك حكومتسز و ضابطه‌سز براقديغى استانبولده،امنيت ترتيباتى آلمق ايچين طوپلانان وكنديسنه «اختلال جمعيتى استانبول مركزى»سوسنى ويرمن اولدقجه قالاباالق برهيئتك اجتماعنده حاضر بولونمغه ومذاكره موضوعى حقنده رأيمى بيلديرمكه دعوت ايدلمشدى .

فكرتك او كونكى اجتماعده كوردكلرى و ايشيتدكلرى اوراده راست كلديكى وبرقسمنى اسكيدن طانيديغى انسانلردن بكليه‌بيله‌جكنه اويغون يعنى خيلى كوستريشلى ، قاريشيق و دوشكون چيقدى. كيزلى تشكيلاته اشتراك تكليفنى، صرف استقلالنى محافظه انديشه‌سيله وكنديلكندن معاونتده بولونمق وعديله،انقلابدن اول ناصيل قبول ايتمه‌ديسه انقلابدن صوكرا اشتراك ايتديكى او اجتماعده عبرتله ديكله‌ديكى بونوع مذاكره‌لرك برنجيسى و صوكنجيسى اولدى . فكرتك او عمومى جوشغوناق و شنلك ايچنده،نهايت قاووشيلان فكر، كلام و قلم حريتنه هركسدن فضله سوينمكله برابر،حال و احتياجمزى‌ده پك درين و دوغرو بر كوروش و دوشونشله آكلاديغى انقلابك ايلك هيجانيله يازديغى و «سيس»ه نسبتله«رجوع» آدينى طاقديغى شو منظومه‌سى پك كوزه‌ل كوستريور :

سن ، اى محيط تجدد ، او ليل منحوسك
سنكله نسبتى بوق ؛ سن شرفليسك ، اولوسك .
نه سيس يوزكده ، نه ذل ؛ بالعكس ، صفا و وقار ؛
دوغان كونش كبى صافى بر انفلاقك وار .

افقلرك بتون انظارى سنده ، پر حيرت ؛
بوكون سنك مدنيت ، مسالمت ، صفوت ،
عدالت ايستين آواز حقنمونكله ،
بوكون سنك حركاتك ويا سكونكله
تقرر ايليه‌جكدر حضور استقبال ؛
سنك سلامت فكرك دينك سلامت حال !
كوزل دوشون ، اى حس ايت ، ياكما ، آلدانما ؛
نه‌وارسه طوغروده‌در ، طوغرولق شاشار صانما .
قوش اتحاده ، ترقيه ، سعيه ، اقباله ،
فقط اونوتما كه يول انتظام مشيتله
ياقينلاشير ، قيصه‌لير ... طوغرو آت آدملريكى ،
دوشون : بوكونكى آدملر حاضرلور يارينى !

«رجوع» - ١١ تموز ١٣٢٤ - ١٩٠٨ - رباب شكسته ٢٩٤

فكرتك، اجتماعى هيأتمزده وهله‌ملتك اوقومش‌يازمشلرنده، منور كچينلرنده كورديكى تهلكه‌لى ضعفلرك خلقده‌كى قوتلى ايبلشمه‌وايلرله ايستكيله‌اورتادن قالقاجغنى، مشروطيت‌اداره‌سنده‌دوغرولق وايبلكك ساخته‌لك، كوتولكه نهايت غلبه‌چالاجغنى امنيتله‌اومديغى، كچمشله‌كله‌جكى قارشيلاشديران « قصيدهٔ ترجيعيه »سندن‌ده آچيقجه آكلاشيلير :

دويمايان بر خوان يغما ، آچالان بر احتشام ؛
بر مشعشع ليل شهر آيين‌كه پرژنك و ظلام ؛
جهل و خجلت ، قهر و سفليت ... نهايت انعدام ،
ايشته ماضى ... برده استقبالى سير ايت، شادكام :
بر مزهر وادىٔ نوار فردوس ابتسام ...
السلام ، اى كاشن اقبال ملت ، السلام !

بو قناعت سوقيله‌درکه فكرت اسكى فكر وقلم آرقداشلرندن ايكيسنك همن چيقارمغه قرارويردكلرى ، كنديسنك‌ده اشتراكى ايچين

رجا واصرار ایتدکلری کوندەلك « طنین » ده برابر چالیشمغه راضی اولدی . اونلر ، بو تشبثلرنده ، فکرتك قلم وشهرتی قادار محاکمه‌سنده‌کی اصابته وسجیه‌سنده‌کی متانته کووه‌نیورلر ؛ فکرتسه خلقه ، بردن قازاندیغی فقط هیچ حاضرلانمادیغی بو سیاسی حاکمیت دوردسنده ، الك محتاج اولدیغی ملی وجهه‌لری آچیق ، دوغرو وتمیز یازیلریله تلقین ایده‌جك یکی بر کونده‌لك غزته‌نك ناموس مسلکنده وملت‌خدمتنده ثبات واستقلالنی تأمین ایچین ایش باشنده بولونمقدن جدی بر فائده اومیوردی .

مملکتده‌کی سیاسی انقلابك تورك میراثنی آرالرنده پایلاشمغه حاضرلانمش اوروپا دولتلرینی اپی تلاشه دوشوردیکنی وبالقانلرده‌کی نمونه‌لرك تشویقیله مختاریت وافتراق امللرینه‌دوشن سائر ملی جماعتلرك ده هوس وامیدلریی بوسبوتون جانلاندیردیغی فکرت پك ایی بیلیوردی . اوروپا مطبوعاتنك نشریاتندن زیاده سائر ملی عنصرلرك ایلری کلنلرندن وهله استانبولده‌کی اجنبی سفارتلرینه منسوب اولوب‌ده‌وقتیله تورکچه‌اوقوتدیغی بعضی معروف سیاسیلرله مکالمه‌لرندن داخلی وخصوصیله خارجی وضعیتك نه‌قادار نازك اولدیغنی تمامیله آکلامشدی . بو سبیله فکرت ، استانبول مطبوعاتنك کچیردیکی حریت سرخوشلغی اتناسنده ، هیچ اولمازسه اجنبیلرجه یکی حکومتك نشر و تلقین واسطه‌سی صایبلان « طنین »ك هرتورلو فکر ولسان افراطندن اوزاق قالماسینی ومملکتك داخل وخارجنده سکون وامنیتك تقریرینه خدمت ایده‌جك آغیر باشلی بر مسلك تعقیب ایتمه‌سینی ایسته‌یوردی . بونك ایچین ، و داها او زمانلر ، عافیتی صارصان آجیلره ، صیزیلره هیچ اهمیت ویرمیه‌رك بر مدت‌ده عمرینی غزته‌جیلکه وقف ایتدی ؛ خراب بر

مطبعه‌نك غازقوقولی وکورولتولی براوداجغنده آیلرجه ، عادتا برمصحح کیبی یازی پرووالریله اوغراشدی ؛ باصیلماسی دوغرو اولمایان یازیلری چیقاردی ؛ باصیلاجقلری درله‌دی طوپلادی ؛ حرصلرك و اشتهالرك قاباروب طاشدیغی بو انقلاب دورنده غزته‌یه معتدل و معین برمسلك و بر استقامت ویرمك ایچین چابالادی دوردی . نهایت کنه آقینتیه قارشی کوره‌ك چکدیکنه ، ایش باشنده بولونانلر کیبی اسکی فکر و قلم آرقداشلرینك‌ده ثروت و اقبال جریانته قاپیلدقلرینه ، آرتیق اونلره قارشی‌ده اوغراشمقدن بر فائده حاصل اولمایاجغنه قناعت کتیرنجه «طنین»دن چکیلدی و درسلرینه دوندی .

مشروطیت انقلابی «سلطانی»یی ، غاطه سرایندەکی یانغیندن صوکرا ، بکلر بکنده باراقالره صیغینمش پریشان بر ملتجی حالنده بولمشدی . حریت کورولتوسی بوچیغیرندن چیقمش مکتب اداره‌سنك وطلبه‌سنك باشنی بوسبوتون دوندوردی ؛ او اسکی و شرفلی « سلطانی » آرتیق آجیناجق بر شکل آلدی . برکون اوچ آرقداش ، او زمانك معارف ناظری ، اسکی مدیرمز و تاریخ معلممز عبدالرحمن شرف بکی مقامنده زیارت ایتدکلرنده : « سلطانی‌یی دوزه‌لتمه‌نك چاره‌سی مدیریتنه مقتدر و صلاحیتدار بر ذات کتیرمکدر . توفیق فکرت بکی دعوت وتعیین ایدرسه کزاسکی مکتبکزه یکی وچوق قیمتلی برخدمتده داها بولونمش اولورسکز» مألنده برشی سویله‌دك . «عجبا قبول ایدرمی؟» دیه صوردی . «طرفکزدن مراجعته‌اذن ویرسه کز قبول ایتدیرمك ایچین المزدن کلدیکی قادار چالیشیرز» جوابنده بولوندق . غالبا فکرته ، «طنین»ده چالیشیرکن ، معارف ناظرلغنی تکلیف ایتمشلر فقط قبول ایتدیره‌مه‌مشلردی . ناظرلك ترددی بلکه یوندن ایلری کلییوردی . برآزدها دوشوندکدن صوکرا بزی طرفندن

استمزاجه مأمور ایتدی . یانندن چیقمارچیقمازفکرته ناظرك دعوتی تبلیغ وقبولنی رجا ایدن بر تلغرام کوندردك . ایشته جوابی :

« مکتب سلطانی مدیریتنه تعیینم ـ تشبث واقعکزاوزرینه ـ نظارتجه تکلیف ایدیلهجکندن بحث ایله بووظیفهیی اولسون قبولدن استنکاف ایتمهمکلکمه دائر رفقا کز نامنه دون چکدیکمز تلغرافنامهیی آلدم. کرك سزه کرك محترم آرقهداشلرکزه حقمده کوستریلن محبتدن طولایی تشکر ایدرم .

« بو وظیفهیی اولسون !... » قیدینك تضمن ایتدیکی تعریضی بتون مزارتیله حس ایتدیکمی سویلهمکه حاجت یوقدر : مملکتمه نهصورتله اولورسه اولسون خدمتدن چکینمیهجکمی ، هله منشأ فیضم اولان مکتب سلطانینك تفیض وتکملنه المدن کلدیکی قدر چالیشهجغمی شبههسز بیلیرسکز. آنجق بوخصوصهکی تشبثاتم نهدرجه مثمر اولهجقدر، اوراسنی کیم بیلیر ! هرحالده غیرت بزدن ... »

حصار ۹ کانون اول ۱۳۲٤ ـ ۱۹۰۸

او سونجله ناظره قوشدق ، مکتوبی کوستردك ؛ بونك اوزرینه فکرت رسمی دعوتنامه ایله « سلطانی » مدیریتنه تعیین ایدلدی و آرتیق اصل کندی ساحهسنده ، تربیه وعرفان محیطنده چالیشمغه قویولدی.

داها مشروطیتك ایلك آیلرنده کی مشاهدهلری و «طنین» محیطنده کی روحی تجربهلری فکرته اقتصادی و اجتماعی صلاح وترقی ایله صاغلام ملاشمایان سیاسی انقلابلرك سوره کسز وفائدهسز اولدیغنی ایجه آکلاتمشدی. مملکتده مأمورلق احتیاج ودرندن قورتولمش، کندی قاز انجیله مستقل، عرفانیله حر ، ایلکی ایستر ویاپابیلیر یکی بر نسل، حقیقی منورلرنسلی یتیشوبده اسیر روحلی اوقومشلرك، منور طفیلیلرك مضر تأثیرینی

دوزهلتهیجه ملی سلامته ایریلهمیهجکنه قانع بولوندیغی ایچین فکرت بو اقتصادی واجتماعی ترقینك هرشیدن اول لزوم کوستریکی ملی وعملی تربیه وتعلیم اصولنی تطبیق وارائه ایدهجك برعرفان مؤسسهسی وجوده کتیرمکی دوشونمش واو زماندن « یکی مکتب » تصورینی اورتایه قویمشدی. محیطنده تقدیر ومعاونت کورمدیکی ایچین ساده بر تصوردن عبارت قالان بوتشبثك اساسلرینی کوسترمك وفکرتك «سلطانی»ده کی قیصا مدیرلکی اثناسنده تطبیقنه چالیشدیغی تربیه وعرفان دستورلرینی آکلاتمق اعتباریله «یکی مکتب»تعریفنامهسنك شوسطرلری کوزاوکنه قونولمغه لایقدر :

« یکی مکتب » لك مقصد تأسیسی

« محققدرکه انقلاب سیاسیمزك ، پایدار و مثمر اولمق ایچون ، فعالیت منورهوفداکارانهسنه عرض احتیاج ایتدیکی ذکی، متین الاراده ، مستقیم و وطنپرور کنجلری آنجاق احتیاجات حاضرهمزه موافق مکتبلر یتیشدیرهبیلیر . بز شیمدی سینهٔ تربیهلرینه تودیع ایدیلهجك شبانی ممکن مرتبه آز وقتده ، آز یورغونلقله مجادلهٔ حیاتیه وظائف اجتماعیهٔ مستقبلهلرینه تماماً حاضرلایهجق ، بو کنجلرك قوای جسمانیه وملکات روحیهسنی حد اعظمیده توسیعه چالیشهرق اونلره مسعود ومفید صورتده یاشامق صنعتنی اوکرهتهجك مکتبلره هرشیدن زیاده محتاجز . نتیجهٔ بو مقصده خادم مؤسسات عرفان احداثنه معطوف کافهٔ مساعی تشبثات ملیهنك الك جدیسنی تشکیل ایدر .

«یکی مکتب»ك مقصد تأسیسی متین الطبع کنجلر یتشدیرمکدر. چوجوقلرك صرف حافظه و ذکاسنی قوتلندیرمکه چالیشمقدن برشی چیقماز ؛ زیرا حیاتده موفقیت ، یعنی تأمین سعادت ، اساساً قوای شخصیه‌نك محصول توازنی اولان رصین ومنور براراده‌یه،تعبیرآخرله برطبع متینه مالك اولمغه متوقفدر . بوایسه شخصیت بشریه‌نك عناصر مشکله‌سندن حافظه‌وذکا کبی یالکز برایکیسنی دکل ، بالعکس بوعناصرك هیئت مجموعه‌سنی قوتلندیرمکله اولور .

« یکی مکتب » آغوش استکمالنده یتشدیره‌جکی کنجلری هنوز پك مضر اولان تأثیر محیط حاضردن ممکن مرتبه تجریدایدرك حیثیت شخصیه‌لرینی ، وظائف وحقوق اجتماعیه وسیاسیه‌لرینی لایقیله تقدیر وحیات جدیده‌نك شخصیت بشریه‌یه حرمتدن متولد بتون سعادتنی بحق حس ایده‌بیله‌جك برحال تکمله توصیل ایتمك ، بودکرلی ارکان ترقینك مربوط بولوندقلری عائله‌لرله ایلریده‌بالذات تأسیس ایده‌جکلری آشیانلر وعموماً داخل دائرهٔ فعالیتی‌اوله‌جقلری جمعیتلراوزرنده نفوذ فیاض شخصیلریله بویله‌جه اجرای تأثیر ایده‌بیلمه‌لرینی تأمین ایلمك املنده‌در .

« یکی‌مکتب »ك اساسات تربیویه‌سی

« یکی‌مکتب » تربیه بالتحصیلی قاعدهٔ کلیه اوله‌رق قبول ایدییور. فی‌الحقیقه تحصیلی تربیه‌دن آییرمق فائده‌سزلك کسر و تقلیلنی موجب اولور . بو قاعده‌نك ایجابانتنه رعایت ایچون مکتبك ترتیباتنده عائله

تشکیلاتی اساس اتخاذ ایدیله‌جکدرکه چوجوق محیط طبیعیسی داخلنده پرور شیاب اولسون .

« یکی مکتب »ده تربیهٔ عمومیه تربیهٔ بنیویهٔ معقوله‌یه استناد ایده‌جك ؛ تربیهٔ عقلیه‌نك اساسی تدریسات تجربیه ایله قوهٔ تدقیقیه‌یی تشخیذه معطوف اوله‌جق ؛ تربیهٔ اخلاقیه ایسه حیثیت شخصیه حس عمیقنه اتکا ایده‌رك کندی کندینی اداره‌یه مقتدر اولمق خاصه‌سنی رهبر تلقینات اتخاذ ایلیه‌جکدر .

« یکی مکتب »ك غایهٔ تدریساتی ممنون یاشامق صنعت دقیقه‌سنی تعلیمدن عبارت اولدیغی ایچون چوجوقلرك حیات عملیه‌یه حاضرلانماسی تطبیقات مناسبهٔ مکرره ایله تحت تأمینه آلنه‌جقدر . بو صورتله یکی مکتبده اکمال تحصیل ایدن کنجلر مستقل مسلکلری حکومت مأموریتلرینه سوق طبیعتله ترجیح ایده‌جکلردر .

« یکی مکتب » تدریسات وطنپرورانه‌یی محور تحصیل یاپاجق ، دینی وملی تعصبدن متولد اختلاف آثارینی کنج روحلردن تماماً سیلمکه چالیشه‌جقدر .

« یکی‌مکتب »ك قواعد تدریسیه‌سی

اسباب مسروده‌یه مبنی « یکی مکتب » تدریساتنك صفات کاشفه‌سی شونلردر :

١ ــ السنهٔ جاریه تحصیلنه اهمیت عظیمه عطفی : تدریسات عموماً تورکجه وانکلیزجه لسانلریله جریان ایده‌جکدر. لسان ملیمزی متعاقب

انكليزجه‌نك ديكر السنهٔ اجنبيه‌يه سبب ترجيحي فكر حريت وتشبثي بزجه نمونهٔ امتثال‌اولمق لازمكلن قومك لساني بولونماسندن عبارتدر. لسان ايسه الك مؤثر واسطهٔ تمثلدر .

تورکجه وانكليزجه‌دن ماعدا چوجوقلر آتي‌الذكر اوچ لساندن ايكيسنك تحصيلني اختيار ايتمك مجبوريتنده بولونه‌جقدر : فرانسزجه، آلمانجه ، روسجه. بوتون بولساتلر عيني اصوله رعايت اولونه‌رق مكالمه صورتيله و عملي بر طرزده تدريس ايديله‌جكندن چوجوقلر منتهاي تحصيللرنده درت لسانه تماماًصاحب‌اوله‌جقلردر .

٢ ــ تدريساتك اعداديه واصليه‌يه تقسيمي : تدريسات اعداديه اوچ واصليه بش سنه امتداد ايده‌جكدر . برنجي قسمده نظرياتدن قطعياً صرف نظر ايديله‌جك‌وصرف تطبيقات وممارسات ايله‌چوجوقلر دقته آليشديريله‌جقدر. قابليت‌عقليه‌لرينك برمعاينهٔ‌عموميه‌سني متعاقب اثبات اهليت ايدنلر تدريسات اصليه قسمنه كچه‌بيله‌جكلردر .

تدريسات اصليه‌نك خاصهٔ‌ممتازه‌سي محاكمهٔ‌منطقيه‌نك تأسس تامنه، فكرك توسع وتنورينه خادم مختصرفقط منتخب ومؤسس معلومات‌صريحه‌يي كنج دماغلره تمثل ايتديرمكدر . بوندن آكلاشيلير‌كه يكي مكتبده تعقيب ايديله‌جك پروغرام‌كتاب زينتي‌اطلاقنه سزا تدريسات‌زائده‌دن آزاده بولونه‌جق ، بو سايده سكز سنه‌لك بالنسبه قيصه بر مدت ظرفنده چوجوقلرتدريسات تاليه سلسله‌سني باشدن باشه قطع‌ايتدكدن ماعدا مسائل‌مليه واجتماعيه‌يه متعلق مفيدتقريرلر ومحاضره‌لرله توشيح معلومات ايده‌بيله‌جكلردر. خلاصه: تحصيل برغايه دكل، برواسطه‌در؛ ايشته يكي مكتب تدريساتنك روحي . بو اساسه بناءً يكي مكتب چوجوقلرك وجودلري كبي دقت ومفكره‌لرينك‌ده دائما زنده‌وچويك

او اسنه صوك درجه‌ده عطف اهميت ايده‌جكدر . اويوشديريجي مطالعه‌خانه حياتنك يرينه صنف تطبيقات و مذاكراتي اقامه ايليه‌رك رياضات بدنيه ايله موازي رياضات كثيرهٔ عقليه‌يه عطف ايده‌جكي رغبتك سبب‌ده بودر .

٣ــ چوجوقلرى صورت‌دائمه‌ده حيات عمليه‌يه احضارملاحظه‌سي: بدايت تحصيلدن اعتباراً چوجوقلر ال ايشلريله‌الفت ايتمكه‌آليشديريله‌جقدر. مارانغوز، دميرجي، ديوارجي ادواتي‌قوللانه‌جقلر ؛ اعتدال‌دم، ادارهٔ حركات ، نفوذ نظر كبي خواص مرغوبه‌يي اكتسابه خادم ــ آوجيلق ، بينيجيلك، باليقجيلق ، كوره‌ك چكمه، يوزمه وسائره نوعندن ــ ادمانلرده كسب ممارسه ايده‌جكلر ؛ عيني سبيله ادارهٔ بيتيه تفرعاتنه‌ده وقوف حاصل ايدرك ايجابنده ايشلرني بالذات كورمكي اوكرەنه‌جكلردر . حاصلي مديد و دقيق بر ممارسه كنديلرني حيات اجتماعيه‌يه حاضرلايه‌جقدر .

« يكي مكتب » چوجوقلرده اكثريا تصادف ايديلن نا بمحل تردد و احتراز ، محدودالنظر خودكاملق ، مفرط حساسيت كبي تمايلات مضره‌يي تصحيحه بالخاصه‌بذل اهتمام ايده‌جكدر . . كنجلرى بر جمعيتده طبيعي و ساده افادهٔ مرامه، ادارهٔ اوضاعه آليشديرمق ؛ خصوصي، علني‌مسابقه‌لر ومناقشه‌لرله هردرلوحوايج‌معاشرتي استيفايه، وظائف اجتماعيه ومليه‌لرني حسن ايفايه حاضرلامق يكي مكتبك‌اك مصرانه‌تعقيب ايده‌جكي مقاصددن معدود اوله‌جقدر .

مدت تحصيليه اثناسنده، « يكي مكتب »، كنجلرك داخل مملكتده و ممالك اجنبيه‌ده دفعاتله سياحت و جولانلرينه مساعد فرصتلر تهيهٔ ايده‌رك تاريخي ، ادبي ، صناعي ، زراعي ، تجاري تنزهلر وسيرانلرله

تربیهٔ فعلیه‌لرینی تتویج ایلیه‌جك ؛ موسیقی و رسم ایله‌ده تربیهٔ صنعتکارانه‌لرینك استکمالنه چالیشه‌جقدر .

٤ — عملیات تجاریه و زراعیه تطبیقاتی : « یکی مکتب » ارباب فندن زیاده ایش آدمی یتشدیرمك مقصدینه خدمت ایده‌جکندن کنجلرك استعدادینی ، معموریت اقتصادیهٔ ماضیه و مستقبله‌مزك منابع اساسیه‌سی اولدیغندن شهه ایدیله‌مه‌ین، زراعت‌وتجارته طوغرو قوتله سوق ایتمکه غیرت ایله‌یه‌جکدر .

زراعت وتجارته متعلق خصوصات صرف عملی بر صورتده تدریس ایدلمکله برابر کنجلرك اکمال تحصیل ایدر ایتمز بو مسلکلره توسلله همان سربستجه تأسیس معیشت ایده‌بیلمه‌لرینه وایلریده بالذات توسیع مکتسبات و اتمام معلومات ایله‌مه‌لرینه مساعد بر درجه‌یه اصعاد ایدیله‌جکدر .

ساحهٔ رقابت مللده نه قدر کری قالمش اولدیغمز دوشونولور وممکن اولدیغی قدر چابوق ترقی ایده‌رك هنوز وقت مساعد ایکن تجدد ملیمزی تقویه ایتمك بزم ایچون بر مجبوریت حیاتیه اولدیغی پیش اهتمامه آلینیرسه تحصیل صنعته حصر ایدیله‌جك سنه‌لری تصرفه مدار اولەجق بویله بر طرز تحصیلك قیمتی لایقیله تقدیر اولونور . مکتبدن چیقار چیقماز آخره احتیاجدن آزاده بر حاضرلقله بالجمله قیود متصوره‌یی اقتحام و پامال ایده‌رك ایشه آتیله‌بیله‌جك کنجلر یتیشدیرمك .. ایشته بکر ونامکشوف برچوق خزائن ومنابعیله آنجاق بویله برفعالیته سینه کشای انتطار طوران شو خراب وطن ایچون یکانه چارهٔ نجات » . ١٣٢٥ — ١٩٠٩

ایشته بوملی‌وانسانی تربیه مفکوره‌سنی ممکن اولدیغی قادار تطبیق

ایتمك ودکرلی کنجلر یتشدیرمك ایچین فکرت « سلطانی » ده جانله باشله چالیشمغه باشلادی . هم بکلربکنده‌کی طلبه‌یی تکرار افندی حالنه صوقمق ایچین بوتون‌نفوذ و وقوفی‌قوللانیور، هم‌ده اونلری بر آن‌اول اوسفالتخانه‌دن قورتاروب غلطه سرایینه نقل‌ایده‌بیلمك ایچین انشاآت باشنده یاپی قالفاسی کبی اوغراشوب دوریبور ، اوقوجا بنایی قیشلالقدن قورتاروب مکتبه بکزه‌تبیلمك ایچین چالیشوب چابالایوردی .

اسکی‌یولده کیدیشه وباشدن‌صاوما ایشلره هیچ تحمل‌ایتمه‌ین بویکی وجانلی اداره مکتبده یرطوتمش‌بعضی‌نفوذلیلرك‌راحتی‌بوزدی وفکرت علیهنده دیدی قودیلره قالقیشمالرینه سبب اولدی . ناظرك بیله بونلره قاپیلدیغنی کورونجه کونك برنده فکرت مدیرلکدن چکیلدی . بونك اوزرینه عبدالرحمن شرف‌بك کندیسنی نظارتده ملاقاته دعوت ایتدی . فکرت یانده بولونمامی ایسته‌دیکی ایچین ناظرك اوداسنه برلکده کیردك . اسکی‌معلم ومدیری فکرته استعفاسنی کری آلدیرمق ایچین رجا ایدییور ، هیجاندن بوسبوتون طوتولان آغیر سسیله کسیك، کسیك : « سن بر اینجیسك ؛ اونلرك قصورینه باقما ؛ محتاج کنجلکی عرفان ومعاونتکدن محروم ایتمه ! » دییه یالواریپوردی . او اثناده ناظره کاغد امضالاتمق ایچین ایچری کیرن و بکله‌ین ایکی اوچ مأموره اوزمانه‌قادار هیچ کورمدکلری بویله برحال‌قارشیسنده حیرتله بربرینك یوزینه باقیورلردی . . . فکرت تأثر و تردینك بوتون سببلرینی آکلاتدی و نهایت ، مکتب اداره‌سینك بوتون مسئولیتی کندیسنه براقیلمق و آرتیق ایشینه قاریشیلمامق شرطیله ، تکرار مدیرلکی قبوله راضی اولدی . فقط سینسی قرطاسیه‌جیلك

بوقادارجقله كندیسنی مغلوب صایمادی ؛ فکرتك بوتون اصلاح تشبثلرینه، کنه هرتورلو اشکال وتأخیر واسطه‌لرینه مراجعت ایده‌رك، آیلرجه قارشی دوردی و نهایت صبرینی توکه‌رك یکیدن استعفاسنه سبب ومقصدینه نائل اولدی .

آنجاق بو آرالق،وهنوز خلفی تعیین ایدلمه‌دن ، ۳۱مارت ۱۳۲۵ـ ۱۹۰۹ عسکری اختلالی ظهور ایتدیکی ایچین حرکت اوردوسی استانبوله کیروب یکی بر حکومت تشکل ایدنجه‌یه قادار فکرت ایش باشندن آیریلمایی موافق کورمدی . حتی « شریعتجیلر » طرفندن « شورای امت » و « طنین » مطبعه‌لری طاشلانیرکن « فارماسونلرك باشی غلطه سرایینده‌در ؛ اصل کیدوب اونی اورتادن قالدیرمالی!» دیه باغیرلدیغنی خبر آلدیغندن محتمل تعرضی مکتبك قاپوسنده بکله‌دی . تقسیم قیشله‌سندن کلن وهوایه سلاح بوشالتارق آیاصوفیه میدانینه کیدن جوشغون عسکر ، ضابطسز وترتیبسز، باشسز سورو حالنده، باغیرا چاغیرا « سلطانی » نك اوکندن کچرکن فکرتك یاننده بولونیوردم. متعصبلردن کندیسنی بلکه طانیان اولور اندیشه‌سیله پارماقلغك ایچ طرفنه چکیلمه‌سنی رجا ایتدم . « خایر ، دیدی ، « سلطانی » یی ده یقمق ایسته‌ینلر اولا بنم جسدیمی چیکنه‌یوب کچسینلر ... »

عصیان باصدیریلدقدن وحکمدارله حکومت ده کیشدیریلدکدن صوکرا یکی معارف ناظری اولان مرحوم نائل بك فکرتك، مطلق بر صلاحیتله،تکرار « سلطانی » مدیریتنه عودتی رجا وتأمین ایتدی. آرادن چوق کچمه‌دن مکتب‌ده نهایت بکلربکندن غلطه سرایینه نقل ایدیله‌بیلدی .

فکرتك « سلطانی » مدیرلکنده‌کی الك فیضلی فعالیتی والك قیمتلی

خدمتی اصل بوندن صوکراکی ، آنجاق برسنه‌لك ، قیصا مدته‌تصادف ایدر . عنقا کبی کولندن‌تکرارجانلانان « سلطانی » او زمان ، بوتون اکسیکلریله برابر ، تمیزلکك و ترتیبك بر نمونه‌سی حالنه کیردی . یوقاریدن کلن مؤثر تشویق‌ایله مکتبده تعلیم وتحصیل هوسی آرتدی؛ تدریسات یکیدن جانلاندی. بکلربکنده‌کی حالی بیلنلرشیمدی کوزلرینه اینانامایورلردی . قیشله وقوغوش اصولی یرینه فردی تدقیق وتربیه اساسلری قورولدی : طبیب ، مبصر ومعلم مشاهده‌لرینك قیدوجهی صورتیله طلبه ایچین آیری آیری صحت ، تحصیل و مزاج سجللری طوتولمغه باشلاندی ، بویله‌جه هربرینك بدنی ، عقلی ، روحی تمایل وتکمللری دائما کوز اوکنده بولوندیریلیوردی . عینی‌زمانده مکتبله عائله‌نرك عینی‌مقصده برلکده‌خدمت‌ایده‌بیلمه‌سی ایچین ، طلبه‌ولیلرینه، هراوچ آیده بر،فردی مشاهده خلاصه‌لری و تربیوی توصیه‌نامه‌لر کوندرلمك اصولی تأسیس اولوندی .

مکتبده بدنی تربیه ساده بر درس ونمونه اولمقدن قورتولدی ، هرکونکی آچیق هوا ادمانی حالنه کیردی . چارشانبالری اوکله‌دن صوکرا بوتون درسلرکسیلیر ، صنف صنف قیرکزینتیلری، اویونلر، یاریشلر ترتیب اولونور ، یاخود تاریخی وملی آبده‌لرك ، علمی‌وصناعی مؤسسه‌لرك زیارتنه کیدیلیردی . مدیرك ، معلملرك بودائمی ومشترك فعالیتی‌تخمینك قوقنده خیرلی‌نتیجه‌لرویریبور، یوکسك صنف‌منسوبلری صیق صیق مصاحبه‌لر ، مناظره‌لر ، مناقشه‌لر ترتیبنه تشویق اولونیور، تحصیللرینه متعلق‌موضوعلرا تخابیله سربست خطابته آلیشدیریلیوردی. یاشی ایلریله‌مش طلبه‌نك لسان تحصیلنی تسریع ایچین خصوصی‌احضار صنفلری آچیلمش، اختیاری‌انکلیزجه وآلمانجه درسلرینك اهمیتی‌چوق

آرتمشدی . عمومی تحصیل سویه‌سنك یوکسلمه‌سی ایچین ال برلکیله وصوك غیرتله چالیشیلیور ، یکی درس مفرداتنك تثبیتی ، کتابلرینك تعیینی ، لوازمنك احضاری ، تساندینك تأمینی ایچین معلملرله هیئتجه استشاره ومذاکره اولونیوردی. وبوتون بوفعالیتك روحی،مؤثری، ناظمی فکرتدی . اونك،ملت‌ایچین ، ملتك الکبویوك امیدی صایدیغی کنجلك ایچین « سلطانی »ده نه درین بر ایمان و نه آتشلی بر عشقله چالیشدیغنی یاقیندن کورمك کوکلی فرحلاتان و روحی یوکسلتن بر شیدی . فکرت مدیرکن « سلطانی » ده چالیشمش اولان بوتون طالعلیلرك، الکبویوکندن الکوچوکنه قادار، اودرین شوق وصمیمیتك سرایتیله اللرندن کلن صوك غیرتی صرف ایتمش اولمالرینك روحی سری، ظن ایدرم، بوراده آرانمالیدر .

تربیه‌ده باشلیجه سجیه‌نك تأسیس و تقویه‌سی ؛ تعلیمده ایسه الك زیاده مستقل ومستحصل حیاته احضار غایه‌لرینه خدمت ایدن فکرت اوقیصا مدت ظرفنده یاپابیلدکلری قادار ایلریده‌یاپیلماسی لازم‌کلنلری ده دوشونیوردی : فردی و اجتماعی حیاته درین تأثیری اعتباریله دینی ترنیه‌نك اصلاحنه چوق‌اهمیت ویریوردی . عالم قیافتلی جاهللرك مضر تأثیریله دینك آرتیق دنیا حیاتی ایله مناسبتنك کسیلمش ، عقل ایله اعتقاد رابطه‌سنك چوزولمش اولماسینی یتیشن کنجلك ایچین چوق تهلکه‌لی بولییور، اجتماعی سقوطك مهم برسببنی‌ده بومسئله‌ده کوریور، بوسببله «سلطانی»ده‌دینی تربیه‌نك،دوشونن کنجلکی دیندن صغوتمایاجق بر طرزده ویرملمسنی ، خرافاتدن قورتاریلارق نقلیاتدن زیاده عقلیاته استناد ایتدیرملمسنی ایسته‌یوردی . عمومی فنون تدریساتنك الك زیاده تجربی وتطبیقی اولماسی ؛ اقتصاد ، محاسبه ، مالیه اصولنك‌ده تعلیمیله

صوك صنفلرك تخصص شعبه‌لرینه آیریلماسی‌ده‌اك یاقین‌تصورلرندندی . هله رسم وال ایشلری درسلرینه مشترك وبدیعی بر استقامت ویرمك؛ ادبی تلقیناتله طلبه‌ده ذوق ، شخصیت و نفاست میلنی قوتلندیرمك ؛ عمومی تربیه‌ده مادی ومعنوی تمیزلك قادار بنلکی یوکسلتن کوزه‌للك اندیشه‌سنه‌ده کنیش بر حصه آیرمق دائمی املی‌ایدی .

فکرتك بوتون بو تصورلر وتشبثلر آراسنده محاسبه ، مناقصه، احاله کوچلکلریله اوغراشه اوغراشه « سلطانی » ده یاپدیرمغه موفق اولدیغی بویوك محاضرات دائره‌سی ، موجود مکتبلریمز ایچنده بوکون بیله،الك کوزه‌ل والویریشلی راجتماع محلی اولارق‌قالدی. کوندوز تدریساتدن انشاآته قادار هرایشه یتیشن بویو ولمق بیلمز مدیرچوق دفعه کیجه‌لری‌ده یمکخانه‌لردن یاناقخانه‌لره قادار بوتون بنایی باشدن باشه دولاشیر ؛ هر طرفده نوتجیلرك دائره‌لری هوالاندیرمق ، آچیلمش طلبه‌یی اورتمك،تفتیش ساعتلرینی وقتنده ویرنده قوللانمق کبی ایشلرینی انتظام واعتنا ایله کورمه‌لرینه نظارت ایدردی. بودورده فکرتك الکوچوك تفرعاتنه‌قادارمکتب‌ایشلریله ناصیل اوغراشدیغنی، ناصیل هرشیئی کندی دوشوندیکنی کوسترن شو مکتوبی مبتثنا فعالیت واهتمامنك اوفاق بر مثالیدر :

« بوکون برافندی مراجعت ایده‌جکدر . کچن‌سنه مکتبده‌ایکن بوسنه باشنده قریمده بولونوب کله‌مه‌ین‌چوجوغنك مکتبه قبولی‌ایچون دون مراجعت ایتمشدی ؛ بو صباح جواب آلمغه کله‌جك . احتمال که سزی کورر . کندیسنه مخدومنك آلنه‌مایه‌جغنی ، وقت کچمش وچوجوغك سنی ایلریله‌مش‌اولدیغی‌ایچون قبوله معذور اولدیغمزی، تعطیلده حاضرلانوب کله‌جك سنهٔ تدریسیه‌ابتداسنده کلیر وبالامتحان

برنجی صنف اصلی‌یه کچه‌بیلیرسه او زمان قید ایده بیله‌جکمزی لطفاً سویلرسکز. شایدسزه مراجعت ایتمزسه، دون جمیل‌بکله کوروشمشدم، اورادن‌ده عینی جوابی آله‌جقدر . »

فکرت « سلطانی » ده بو حمالی فعالیتله چالیشیرکن وجودی انصافسزبر خاستالغك هجوملرینه قارشی قویمغه چالیشیور، آرا صیراده شدتلی صانجیلرله یاناغه دوشیوردی. فقط دائما عزمنك قوتی جاینك آجیسنه برقاچ کونده غلبه چالار ، کندینی ده کیل‌یالیکیز «سلطانی»یی دوشونن مدیر ، نوبتدن پارلایان کوزلری ، اضطرابدن سوزولمش یوزیله ، کنه برصباح ایشینك باشنده کورولوردی . صانکه یاپیلاجق ایشی قوتی توکنمه‌دن بیتیرمك، یوکسك تربیه وعرفان مفکوره‌سنه « سلطانی »ده چابوجاق وجود ویرمك ایستیورمشجه‌سینه اوغراشوب دوریپوردی . کندینی‌ده یتیشدیرن بو مبارك عرفان مؤسسه‌سنه او اثنالرده‌کی خطابی اك مشفق برمحبت الهامنك بوتون صیجاقلغنی طاشیر:

ای مأمن شباب و ذکا ، بن‌ده بر زمان
ایتدم کنیش قاناتلرك آلتنده احتجاب .
سن صاقلادك بو روحی محیطك ضیاشکن ،
مخنق صولوقلرندن ؛ أوت ؛ سن قوجاقلادك ،
طوتدك ، اوکم بوتون اوچوروم ، هپ سقوط ایکن ؛
.... برآز دوشونمه و قورتوله حسنه
صاحب وطن چوجوقلری هپ سنده بسله‌نن .
سندن حیات آلانلر ؛ اك آتشلی حق سسی
سندن قوپار قوپارسه بو بوشلقده بغتةً :
سنسك جهان فکرتك اك جانلی معکسی ...
غرب اشتیاق فکره آچیق بر افق ، و سن
شرقك بو افقه ایلك آچیلان بر دریچه‌سی !

« سلطانی »یه : خلوقك دفتری

دنیله‌بیلیرکه فکرتك ایش باشنده ، سلطانی مدیرلکنده ، چوق سوکیلی ملت ومملکتنه ، یوکسك تربیه وعرفان مفکوره‌سنه بوتون بنلکیله خدمت ایده‌بیلدیکی بو بر سنه حیاتنك، صوك قسمنده،اك امیدلی وفرحلی کچن دوره‌سی اولمشدر . مملکتنك یتیشن کنجلکنی دوشونورکن وقتیله :

ماضی ، او بر معلم ، او بر پیر ، او بر پدر ،
حالك طوتوب سیکیرلی آلندن . آغیر ،صبور ،
آتی‌یه طوغرو یدمه‌لی . . . آتی ، اوپر سحر
بر افق محتجب‌که فیوضاته مهد نور ،
افکار ایچون سپهر تعالی بیلنمه‌لی ؛
آتی چبقنجه اورطه‌یه ماضی سیلنمه‌لی .

« ماضی - . آتی » - ۱۸کانون اول ۱۳۲۲ - ۱۹۰٦ - رباب شکسته ۲۸۰

حکمنی ویره‌ن شاعر شیمدی‌ده درین قناعتلرینك جوشدیریجی الهامیله ینه اوکنجلکه خطاب ایدییور ، ملت و مملکت‌عشقنك‌نورلو هیجان و ارشادیله اوکا حال و استقبال یوللرینی کوستریپوردی :

کنجلر ، بوتون امید وطن شیمدی سزده‌در :
هرشی سزك ، وطن‌ده سزك ، هرشرف سزك ؛
لاکن اونوتمایك‌که زمان تند و مطمئن
بر خطوهٔ صموت ایله تعقیب ایدر بزی .
اوکدن قوشان ، فقط ینه دقتله هر ایزی
تعمیقه یول بولان بو یاکلماز معاقبك
شرمندهٔ عتابی قالیرسه‌ق ، یازیق !.. دمین
« فردا سنك » دیدم ، بنی آلقیشلادك ؛ خایر
برشی سنك دکل ، سکا فردا ودیعه‌در ؛
هرشی ودیعه‌در سکا ، ای کنج ، اونوتما که

سندن‌ده برحساب آرار آتیٔ مشتکی . .
ماضی‌یه شیمدی سن باقیورسك پرانتباه ،
آتی‌ده‌سندن ایلیه‌جك بویله اشتباه .
هرعضوی کردباد حوایجله صارصیلان
برنسلك اوغلیسك ؛ بونی یاد ایت زمان زمان .
عصرك ، اونوتما ، بارقه‌لر عصر فیضیدر :
هربیلدیریمده برکیجه ، برکوللکه دوریلیر ،
برافق اعتلا آچیلیر ، یوکسلیر حیات ؛
یوکسلمه‌ین دوشر : یاترقی یاانحطاط !

«فردا» ـ یوکونك کنجلرینه :ـ کانون‌ثانی ۳۲۵ ـ ۱۹۱۰ ـ خلوقك دفتری

قلبکده هردقیقه شوعلوی تحسرك
منقار آتشینی طوی ، دائما دوشون :
اونلر ایچین سماده ، بنچین بن چوقورده‌یم ؟
کولسون نه‌دن جهان بکا ، بن یالکز آغلایم ؟ ..
یوکسلمك آسمانه وکولمك ، نه‌طاتلی شی !

« پرومه‌ته » ـ خلوقك دفتری

سز ، برقاچ آتلی قوص قوجه بر اولکه فتح ایدن
عثمانلی قهرمانلغنك قان ونامنی
حاملسکز ؛ بوفطرت اوفطرت ، بوتن اوتن !
اونلر ناصل زمانلرینك احترامنی ،
اونلر ناصل اورفرفهٔ نور وشوکتی
پیرامننده طوپلایه‌بیلمش بو سانجاغك ؟
تاریخه سویله‌تك بومعلا حقیقتی .
سویلتماسه‌ك‌ده بز ، اوسکوت ایتمه‌یور ، باقك :
عثمانلیلر ، ـ دیبور ـ سزك اجداد پاککز
جداً برر خزانهٔ همتدی ؛ اك متین ،
اك زنده برمرام ایله عصرك وشبهه‌سز
دنیانك اك بهادری اونلردی ؛ فخر ایدك ،

مغرور اولك ... فقط وطن اکمال شان ایچین
ولادینك کمالنی ایستر ؛ اومطلقا
ایسته‌رکه سزده همت ایدك ، سزده یوکسلك .
عثمانلیلر ، تکامل اعصاره اجنبی
قالمق سقوطه طوغرو ایکلمکدر ؛ اعتلا
عرفانسز اولمایور . مدنیت ، که اك جلیل
برغایه‌در ، اوغایه‌یه قوشمق وابتدا
ملتده قابلیتی احیا ایچین اصیل ،
مثمر براجتهاد ایله کهوارهٔ حیات ،
کهوارهٔ نجات اولان آغوش مادری
تجهیز ایدلك ایسته‌ر ... أوت ، صدر امهات
فردوس اقدس مدنیتدر ؛ اك کری ،
اك عاجز ، اك فلکزده ملت قادینلغی
همشیرهٔ جهالت ایدندر !

« برقیز مکتبی ایچین » ـ خلوقك دفتری

بو تیه محنتده
قولای ونشهٔ فزا برسیاحتك آنجاق
خیالی واردر ؛ اوزاق برسراب ایچین قوشمق
نهایتنده یورولمق ، وبوش یورولمقدر ؛
حیاتی دیو حقیقتله چارپیشان قازانیر ؛
ظفر برآزده خسار
ایسته‌ر ....

« زلزله » ـ خلوقك دفتری

یوکسلمه‌لی ... آرتیق یتیشیر ذلت وظلمت ؛
پارلاتمالی هرناصیه برنیر فکرت ؛
جهل اولمه‌لی ، ظلم اولمه‌لی ، حق بولمالی قوت ؛
حقك یوزی کولدکجه کولومسر بشریت ....

غفلتلره ، ذلتلره ، ظلمتلره لعنت ؛
سن طوغ بزه ، سن طوغ بزه ، ای فجر حقیقت !

« دارالفنون کفته‌سی » : رباب شکسته ۳۰۷

اوزمانکی اداری عجز وغفلتك درجه‌سنه باقالی که جهل وتعصبه قارشی عرفان وتکملك، استبداد وظلمه قارشی حق وحریتك مدافعی وضعیتنده کورمك ایسته‌دیکی « حرکت اوردوسی » نك فداکار شهیدلری ایچین :

ایکیل زائر ، بو برمحراب حریت ، بوعالی بر
مقدس قبلهٔ اقبال استقلال ملتدر .
وطن برلانهٔ ادباره دونمش ، تیتره‌ر ، آغلارکن
قوشانلر ، قورتارانلر شبهه‌سز شایان منتدر .
بوکون حریتك ، ملیتك ، ناموس وامیدك
مصون قالدیسه ، بیل زائر ، رها کارك بو هیئتدر .
بوهیئت شانلی برمثالیدر حریتك ، تقدیس !
یاشار هرفرد ایچون تقدیس حریت عبادتدر .

« آبدهٔ حریت ایچون » ـ ۱۵ کانون اول ۱۹۰۹ ـ ۱۳۲۵

کتابه‌سنی یازان ، عرفان و عافیتنی‌ده « سلطانی » یه وقف ایدن فکرت ، یکی اقبالنك نشئه وغروریله کیتدکجه باشی دونن جاهل وعاجز بر فرقه حکومتی زماننده ، اوچونجی و یازیق که بو سفر صوکنجی دفعه اولارق « سلطانی » مدیرلکندن چکیلمکه مجبور اولدی !..

اوزمان معارف ناظری اولان مرحوم امرالله‌افندی ، سلفنك « سلطانی » اداره‌سنه مداخله‌ایتمه‌مك خصوصنده وقتیله ویرمش اولدیغی قراری طانیمادی ؛ اعدادیلری‌ده سلطانی یامق خولیاسیله « سلطانی » یی اعدادی معامله‌سنه تابع طوتمق ایسته‌دی ؛ فکرته‌ده هرهانکی برمکتب

مدیری یعنی معیت مأموری کوزیله باقارق هیچ استشاره‌یه حاجت کورمکسزین دوغرو یاکلش برطاقم امرلرویرمکه قالقیشدی . بوجمله‌دن اولارق کونك برنده کوندردیکی برتعمیمله بوتون مکتب معلملرینی مأموریتلی و مأموریتسز صنفلرینه آیردی ؛ مأموریتلیلرك مشروع معذرتلری بیله اولسه حاضر بولونامادقلری درسلر ایچین مطلقا تخصیصاتلرینك قطعنی امر ایتدی .

فکرت الك اسکی و دکرلی معلملری مأموریتلیلر قسمندن اولان سلطانی‌یه بویله وقتسز بر قراری تشمیلك نه قادار حقسز ، یاکلش و ضررلی اولاجغنی هر واسطه ایله آکلاتمق ایسته‌دی . فقط کاغد اوزرنده مکمل اصلاحات یاپان مغرور ناظره بر تورلو منطق کار ایتمدی . بونك اوزرینه فکرت‌ده حقسز و منطقسز قرارلرك تطبیقنه آلت اولامایاجغنی بیلدیردی و مدیرلکدن چکیلدی .

فکرت ، سلطانی مدیرلکی اثناسنده‌ده هفته‌ده بر کون دوام ایتدیکی « روبرت قولج »ده ، تورك ادبیاتی معلملکنه دونیوردی . بو مشهور آمه‌ریقالی مکتبنك تجربه و احاطه‌لی مدیری ، فکرت ایش باشنده ایکن بر کون « سلطانی »یه کلش ، مکتبی برلکده دولاشمش ، اوراده یاپیلانلری کورمش ، داها نه‌لریاپیلمق ایسته‌نیلدیکنی آکلامش ، یکیدن جانلانان بو دکرلی تورك مکتبنی و اونی آز زمانده بو حاله کتیرن مقتدر وفداکار مدیرینی چوق تقدیر ایتمشدی . بونك ایچیندر که معارف نظارتنك صغوق بر قیدسز لقله « سلطانی »دن اوزاقلاشدیردیغی فکرته او ، همن ، خیرخواه بر قدر شناسلقله ، اولکنه معادل ، بلکه‌ده فائق بر موقع تکلیف ایتدی .

قیز آمریقان مکتبنده‌ده تورك ادبیاتی معلملکنه دوام ایدن فکرت ،

کوردیکی اجتماعی واداری مسلکسزلکلر یوزندن،اولا دارالفنونده‌کی مدرسلکنی ، صوکراده دارالمعلمینده‌کی ادبیات معلملکنی ترك ایتدی. آرتیق بوتون امکنی، ملی وانسانی خدمتنی ، تورکجه شعبه‌لرینك اداره‌سنی کندیسنه تودیع ایدن اوایکی آمریقان مکتبنده‌کی ارکك وقیزطلبه‌سنه حصر ایتمکه باشلادی . بوائنالرده‌کی روحی حالی شو ایکی مکتوبنك بحثه متعلق فقره‌لری کوستریر :

قایالر : ۱۹ ایلول ۱۳۲۶ - ۱۹۱۰ ... « بزبوراده، بوچوجوقلر عائلهٔ پرغائله‌سی ایچنده چارپینوب یاتیورز . بو طاتلی و خیرلی غائله‌دن برداها قورتلق ایسته‌مم ، فقط سربست چالیشمق وخیرینی کورمك شرطیله . امید ایدییورم که قولج اداره‌سی بزم معارفجی دوستلردن داها آز متحکم طاوراته‌جقدر ...

سز نه‌یاپیورسکز ؟ نه‌مجار ، نه‌ترك ، احتمالکه خالص بر نمچه‌لی‌ده اولمازسك . آلمانجه قونوشمغه باشلادکمی ؟ پرنس مکتبده یاشامغه باشلادی‌می ؟ او حیات کندیسی ایچون فیضلر وعد ایدییورمی ؟ دوشونسونکه اجدادینك قارغیلر ، قلیچلر ، طوپلر ، طوپوزلرله حصارلرینی صارصدقلری بلدهٔ مدنیتك کندیسی بردارعرفاننده‌یاشایور. اورادن کتیره‌جکی سرمایهٔ فضل وکمال بوراسی ایچون بویوك‌بابالرینك طاشیدیغی غنائم جنك و جدالدن هرحالده بیك‌قات ده کرلی وفائده‌لی اوله‌جقدر ... »

آشیان : ۸ کانون‌اول ۱۹۱۰ — ... « بوراده مادةً مشغول اولدیغمدن زیاده متکدر بولونیورم . نه اولاجق بو مملکتك حالی ؟ بز بویله الی نهایه یوزمز یرده‌می کزه‌جکز ؟..

مشغولیتم پك پارچه‌لی و طاغنیق اولدیغی ایچون همان طوغرو

درست بر ساعت اشتغاله مالك دکلم دیه‌بیلیرم . بو هیچ بر شیله ایسته‌دیکم کبی چالیشمامه مساعده ایتمه‌یور . آواره ، بناءً علیه یوریجی بر توغل ...

بوکون بر تکلیف رد ایدییورم . اتحاد و ترقی جمعیتی صوك قونغره‌سنده آچمغه قرار ویردیکی بر مکتبی (بر دارالمعلمین‌اولاجق) بزم اسکی « یکی مکتب » یرینه بزم اداره‌مه ویرمك ایسته‌دیکنی ، بونك ایچون اعضاسندن ارضروم دیون عمومیه باش مدیری ناظم‌بکی مرخص اوله‌رق تعیین و اعزام ایتدیکنی- بزم مجاهدهٔ عرفان‌میدانده (بتون او یأس آلود تظاهراته رغماً) بر سردار نا مغلوب تلقی ایدلدیکمدن بحث‌ایتدکدن، داها بر چوق‌بکلك الفاظ‌تمدیح وترغیب بذلیله ابراز معرفت ایلهدکدن صوکره - اعلام ایدییور و آکلاتمق ایسته‌یورکه بو بر وظیفهٔ حمیتدر . بن بویه‌ندوروغی بو کون پارچه پارچه ایدوب کندیلرینه اعاده ایده‌جکم . هرحالده جمعیت محترمه‌یك فنا بر دقیقه انتخاب ایتدی . ناظم بك ایکی ساعت صوکره آشیانه کله‌چك ، و بو جواب یأس آلودی (تعبیر کندیلرینکدر) آلوب سلامتله عودت ایده‌جکدر... اسباب استنکافی سویله‌مکه حاجت‌یوق، دکلمی ؟ اوقابوقلرینه صیغمایان کستانه‌لرله‌عقلی باشنده برایش کورمك ممکن اولماز ... »

مرحمتسز حیات مجادله‌سنده غربك احتراص و استیلاسنه قارشی دورابیلمك ایچین محقق اونك علمی، واساسلری حقلی اولماسه بیله ، اقتصادی واجتماعی تشکیلات وتجهیزاتنی کندیمزه برآن‌اول مال‌ایتمکه چالیشمقدن باشقا چاره قالمادیغنی فکرت ، « سلطانی » دن آیریلدقدن برسنه صوکرا ، آل یازیسیله باصدیردیغی - حالاده تورك مطبعه‌جیلق

وكتابجيلغنك الكنفيس اثرى ماهيتنى محافظه ايدن ـ « خلوقك دفترى »نده باشدن باشه واك مهيج بر قناعتله آكلاتمشدر .

طرابلس محاربه‌سيله يكى برفلاكت سلسله‌سى باشلامش ، استانبولده‌كى فرقه‌جيلق آزغينلغى‌ده سوقاق كوشه‌لرنده‌كى كميك قاوغاسنه دوتمشدى . فكرت ثروت و اقبال دوشكونى حريص و غافللرى صوك دقيقه‌ده اولسون ايقاظ اميديله :

حالا طرفيت ، حسبيت ، نسبيت ؛
حا « بو سنكدر ، بو بنم ! » قسمتى جارى ؛
حالا غضب آلتنده حقيقتله حميت ...
هپ دونكى ترنم ، صايبدن ، صايغيدن عارى ؛
صوك نغمه‌سى يالكز : ياشاسين سوكيلى ملت !
ملت ياشاماز ، حقه تحسرله صولوركن
صوصسون ديه وجدانينه يومروقلر اينرسه ؛
ملت ياشاماز ، مجلسى مستحقر اولوركن
اغفال ايله ، تهديد ايله تيتره‌ر وسينه‌رسه ؛
ملت ياشاماز معشر ملت بوغولوركن !
قانون ديبورز ؛ نرده‌اومسجدد تخيل ؟
دشمن ديبورز ؛ نره‌ده بو ؟ خارجده‌مى ، بزمى ؟
حريتمز وار ، ديبورز ، شائلى ، مبجل ؛
دشمن بزه قانونمى ، ياحريتمزمى ؟
برحمله‌ده بز بونلرى قهر ايتدك اك اول .
ايواه ! اوتوز اوچ ييل اوزهر كريه‌لريله
خسرانلرى ، بحرانلرى ، اهوالى ، ملالى ،
آمال ودواهيسى ، وصلح وسفريله
برسيل كبى آقمش ، متوكل ، متخالى . . .
يازسين بونى تاريخ عبر خط زريله !

« دوقسان بشه دوغرو » : قايالر ـ ٦ كانون ثانى ١٣٢٧ ـ ١٩١٢

خطاب و عتابنده بولوندى . بونك اوزرينه فرقه يارداقجيلرى طرفندن تورلو تجاوزلره و افترالره معروض قالنجه حقى مدافعه‌جسارتنى كوسترنلره ، بوتون حر وجدانلره و قلملره ـ « ثروت فنون عائله فكريه‌سنه‌شكرانهٔ صميميت اوله‌رق » ـ اتحاف ايتديكى « رباباك جوابى » نى نشر ايتدى :

وطن

عفريت حرص و غيظك او هركيفى حق‌صايان ،
هر شكل التقامى‌حلال عدايدن ، « سوزم
قانون ! » ديين تسلطى آلتنده : « اوكسزم ،
بدبختم ، ايشته كيمسه‌جك خيرى يوق بكا ؛
بن بر زاوالليم ! ... » ديه پرشهقهٔ بكا
ايكلدركن ، آرتق ايكله‌مه‌مك ، هم‌ده اك جسور ،
اك كورسسمله ايكله‌مه‌مك بر كناه اولور . . .

او زمان ، نورسز « منورلر » ك سفالت قارانلقلرينه بوغديغى ، فلاكت اوچورومرينه سوروكله‌ديكى ملتنه ، فكرت دوغروى سويله‌ديكى ، دوغرو يولى كوسترديكى ايچين اقبال دالقاووقلرى طرفندن باشنه حقارتلر ياغديريلركن اودرين بر المه اكيلمش ، خراب وپريشان وطنينك خلجانله‌چيرپينان يوره‌كينى ديكله‌يور ، و ، اوكا ، حقيقتلى چوجوقلرينى‌ده خاطرلاتارق ، يكيدن اميد ويرمكه چاليشيور :

اى كوزلرنده مائى كونشلر غروب ايدن ،
آلتين باشنده فيرطنه‌لردن ، ديديشمه‌دن
برتاج نوراولان اوكوزل صاچ ديديك ديديك ،
نازان وجودى برقوجاق اوت ، بريغين كميك ،
محزون براحتفال ايله ماضىٔ شادينك
كردونهٔ شكوهنى تشييع ايدن فادين !

آكلات : اوباغره هانكى ييلان زهريدر ، آقان ؟
آكلات : جكرلرك نه ايچون يورغون ؟ آه،اوقان
سينه كده ، قوللركده ، كيمك ، هانكى جانفدا
عاشقلرك هديهٔ ياقوتى ، بى بها ؟...
اونلركه آلداتوب سنى « قربانكز » ديه
قربان ايدر تسيبه ، اقباله ،.. هرشيئه ،
صادق چوجوقلرك اولهماز ، همده اولماسين !
سن هيچ مكدر اولما : سنك اوز اوغوللرك ،
شفقتلى فيزلركده وار ؛ اونلر صبور ، اصيل
بر عشق فضل و حقله سنك شيمدى پك مليل ،
پك منخسف طوران او معزز جبينكه
رخشان هلالهلر ئوره‌جكلر ، و سن يينه
ـ شرفك ملك پريسى ، مبارك مليكه‌سى ! ـ
حسنك ، محاسنك و فيوضكله هر سسى
پشكده نغمه خيز ايده‌جكسك ، كونش كيبى .
بن بويله ايسترم سنى : هپ ليله اجنبى ،
هپ شعله ، هپ سحر طولو بر جبههٔ سفيد !
قارشيكده صوك ترانهٔ روحم بنم ، مديد
بر صيحهٔ اميد اولهجقدر ... اميد !... اميد !..

«ربابك جوابى» ـ قايالر : ٨ كانون ثانى ١٣٢٧-١٩١٢

فكرتك سونمز برعشقله سوديكى وصارصيلماز برايمانله كووه‌نديكى ملت، چاليشان ويورولان ، قازانان و ويرن ؛ وطن ايچين ، هيچ اسير كه‌مه‌دن ، امكنى، مالنى ، قانى ، جانى‌ويرن صاف ، متين‌وفداكار ملت ؛ هله بو ملتك كورن كوزى،دوشونن‌باشى،ايشله‌ين‌قولى‌صايديغى سجيه‌لى‌وعرفانلى كنجلكى‌ايدى. بوتميزوخيرلى كنجلكك تربيه‌وعرفانه خدمت انديشه‌سى اونك،هردقيقه بر بابا و بويوك قارده‌ش شفقتيله

چيرپينان اصيل روحنه حاكمدى . شو مكتوبى‌ده بوكا شهادت ايدر:

آشيان : ١٤ نيسان ١٩١٢ ـ « ساطع دارالمعلمينى تركه مجبور اولديغى كوندن برى بر مجموعهٔ موقوته نشرينه قرار ويرمشدر. بى‌ده مؤسسلكده اشتراكه سوروكله‌يور . بر مؤسس بى اساس اولمقدن مصرانه احترازم كنديسنى ئوركوتمه‌بور . چاره‌سز ديديكنى ياپاجغم . فقط بيليرسك كه بن سوروكلنديكم يره بر ديكر بن واردركه اونسز كيتمم ... بوندن آشاغيسى ساطع بك نامنه وبالطبع كندى نام‌حقيرمه سنك‌ده شو فعل خطيره اشتراكى‌رجا وتأمين‌در .

مجموعه اون بش كونده برانتشارايده‌جك و «تدريسات ابتدائيه» رساله‌سى جمعنده ، اوچ فورمالق برشى اولاجق. اسمى(اميدوعزم) در ، ساطعك « دوويز » ى. مندرجاتى معلوم : علوم متنوعه‌يه ، فنون بديعه‌يه ، تحصيله ، تربيه‌يه ، حياته ، حاصلى على‌الاطلاق انكشافات مدنيه واجتماعيه‌يه عائد شيلر .

بومندرجاتك حدقه‌سى ـ مادام كه مدنيتك كوزنده‌سن ياشايورسك ـ سنك‌مشاهدات وتوديعاتك اولاجق. مدنيت‌نه‌در، نه‌نك محصله‌سى‌در، ناصل وجوده كلمش وكلييور ، تكامل وتكملنده‌كى مؤثرات نه‌لردن عبارتدر ؟ بورالريتى كوسترمك ايچين چوجوق ، عائله ، جمعيت ، جماعت ، تحصيل ، تربيه ؛ يعنى أو ، سوقاق ، ماغازه ، باغچه، مكتب، موزه ، تياترو ، قونسه‌ر ، دارالصناعه ، دارالتربيه ، دارالفنون ، دارالجنون ، خلاصه ياشاديغك يرك هانكى كوشه‌سنده ممدن و مربى برخاصيتى حائز هرنه‌وارسه هپسندن بحث ايدن مقاله ويا مكتوبلركى هرنسخه ايچين بكله‌يه‌جكز ... »

آرتيق،ملتك‌حال واستقبالنى تهديد ايدن‌حرب وسفالت‌قارشيسنده

بیله، آچ کوزلو فرقه‌جیلق حرص و طمعنك دینمه‌دیکنی کورنجه فکرت بك آجی برهجویه‌سیله بوملی فلاکت دورینك حیاسز یاغماجیلغنی تشهیر ایتدی :

بو سوفراجق ، افندیلر ، ـ که التفامه منتظر
حضوریکزده بیتره‌یور ـ شوملتك حیاتیدر ؛
شو ملتك که مضطرب ، شو ملتك که محتضر !
فقط صاقین چکینمه‌یك ، بیك یوتك چاپر ، چاپر . .
ویرر زاواللی مملکت ، وبریر ، نه‌وارسه : مالنی ،
وجودینی ، حیاتنی ، امیدینی ، خیالنی ،
بوتون فراغ حالنی ، اولانجه شوق بالنی ؛
همان یوتك ؛ دوشونمه‌یك حرامنی، حلالنی . .
افندیلر، بك آچسیکز ؛ بو چهره‌کزدن بللیدر ؛
بیك ، یمه‌زسه‌کز بوکون یارین قالیرمی ، کیم بیلیر ؟
شونادیٔ نعم ، باقیك ، قدومکزله مفتخر !
بو حقیدر غزا کزك ، أوت ، اوحق‌ده الده بر . .
بویوکلکك بر آز آغیرده اولسه هضمی یوق ضرر ؛
غرور احتشامی وار ، سرور انتقامی وار ؛
بو سوفرا التفاتکزدن ایشته آب وتاب اومار ؛
سزك شو باش ، بین، جکر ، بوتون شو قانلی لقمه‌لر . .
بو خرمنك کلیر صوکی، قاپیشدیرك کیدر آیاق ؛
یارین باقارسکز سونر بوکون چترداپان اوجاق ؛
بوکون که معده‌لر قوی ، بوکوك که چوربالر صیجاق ،
آتیشدیرك ، طیقیشدیرك قاپیش‌قاپیش ، چاناق‌چاناق ...

« خوان یغما » ـ حزیران ۱۳۲۸ ـ ۱۹۱۲

مغرور آلمانیانك پیشنه طاقیلوب پیر عشقنه و کورکورینه عمومی حربه آتیلدقدن صوکرا، برلیندن سپارش ایدلمش بر مقدس جهاد

فتواسیله، زاواللی تورك عسکرلری قافقاسیا ، سویش ، غالیچیا صالخانه‌لرینه سورولمکه باشلاینجه فکرت درین بر یأس قهقهه‌سیله مظلوم ملتنك ماتمنی طوتدی :

بر لحظه‌جق، ای سیف جهاد، اوینا قینکدن ؛
آقسین قویو قانلر ؛
وعد ایله‌یور الله ، اولاجقدر سکا قربان
اسلامه فنالق دوشونلر ویاپانلر .
بوش بر اوچورومدرکه ئولوم دولدورر آنجاق
وجدان سیاهك ؛
غافل مدنیت ، سنی اك صوکرا محقق
خسران ایله تتویج ایده‌جك عقل تباهك .
کوزلر یومولو، سینه آچیق ، جان متسلی ،
وجدانسه پرامید،
آرتق قوشارم وجد ایله ،سرمست تجلی ؛
هرلحظه‌ده برآفت ایدر وجدمی تجدید .
آرتار ، بنی ازدکجه بلا ، حظ وحضورم ؛
بن ربمه دوغرو
هرآن متوجه ، متوکل وصبورم ؛
ئولسه‌مده نه موطلو بکا ، قالسه‌مده نه موطلو !
عشر محرم‌الحرام ۱۳۳۳ـ۱۹۱٤

ـ« فتاوای شریفه‌دن صوکرا ـ ساتجاق شریف حضورنده » ـ

ـ برمجاهد مخلص لسانندن مفتی‌الانام حضرتلرینه اتحاف اولونمشدر ـ

مظفر آلمان اوردولرینك پارسه یاقلاشدقلری کونلرده ایدی . فکرت،حربك محتمل عاقبتنه متعلق بر سؤاله جواب اولارق: « ظن ایدرمیسك که ده‌کیزلره حاکم انکلتره قارا قوتلرینك اوکنده بویون

اکر ؟ نه قادار فداکارلق بهاسنه اولورسه اولسون او اك صوکنده ینه هرکسه بوتون ایسته‌دکلرینی قبول ایتدیریر . » دیمشدی .

ایشته حقیقی وضعیتمزی بو نفوذ ووضوح ایله کورن فکرت نره‌یه دوغرو کیتدیکمزی‌ده پك ایی آکلایور ، فقط کنه‌ملتنك آتیسندن امیدینی کسمه‌یور؛ ملتنك یاورولری، اونلرك تربیه‌سی ایچین حاضرلادیغی «شرمین» ینی، خاستالقدن یارالی صاغ الینی قوللاناماینجه، صول الیله یازمغه چالیشیوردی . شاعرك بو صوك اثری آرتق حیاتده وظیفه‌سنی بیتیرن بوکسك برروحك چوجوق دیلیله چوجوق وجدانینه خطابی ، چوجوق روحی قادار لکه‌سز و تمیز بیلدیکی ملی وجدانه خطاب وصیتیدر :

وطن ایچون چکر امك
هرکس ؛ بوبورجی هرکسك .
وطن دیمك نینه‌ك دیمك ؛
سن نینه‌کی سومزمیسیك ؟

کوچوك عسکر ، کوچوك عسکر ،
وطن سندن شفقت ایستر .

وطن سندن حیات اومار ،
سن یاشارسه‌ك اوجانلانیر .
وطن ایچون اولمك‌ده وار ،
فقط بورجك یاشامقدر .

کوچوك عسکر ، کوچوك عسکر ،
وطن سندن قوت ایستر .

کوچوك عسکر ، دیکله بونی :
صاقین بوشه سلاح آتما ؛
قیلیجیکی قورشونکی
حقسزلغه قارشی صاقلا .

کوچوك عسکر ، کوچرك عسکر ،
حق‌ده سندن قوت ایستر !

فکرتك بنلکی

بنلکنك درینلکلرنده کیزله‌نن روح خصوصیتی شعور سویه‌سنه یوکسه‌لنجه فکرتده پك بارز ایکی تجلی حالنی آلمشدر : درین برسوکی وکسکین بردویغو. داها چوجوقلغنده آنا یتیمی قالان فکرتك درین سوکیلی وکسکین دویغولو بنلکی عائله قوجاغنده بلکه اك چوق قیز قارده‌شنك ، « سلطانی » ده‌کی تحصیلی اثناسنده‌ده باشلیجه استادا کرمك مشفق ومشوق تأثیرلریله ایرکندن انکشاف ایتدی . شاعرك بوتون حیاتنده واثرنده کوزه چارپان ایکی خصوصیتی بنلکنك اوایکی عنصرندن وجود بولمشدر: بدبینلکی کسکین دویغوسندن، دیکر کاملغی‌ده درین سوکیسندن. وسطی روحلره برلکده صیغمایان بوایکی خصوصیتك اونك بنلکنده برلشه بیلمه‌سی صرف مستثنا فطرتنك برنتیجه‌سیدر . تحت‌الشعورمزك ادراك ووجدانمزه دائمی تأثیری کیبی، پك محتملدرکه، فکرتك روحنده‌کی بودینمز عشق والم جدالی‌ده نهایت عضویتنه حکم ایتمش ویارادیلشدن طبیعی عمره مستعد کورینن قوتلی بنیه‌سنی تأثر و اضطرابك انصافسز صدمه‌لریله وقتندن چوق اول یره سرمش اولسون ...

فکرتك یوره کنده یاندرین سوکی، پك طبیعی اولارق، ایلکین عائله اوجاغنده طوتوشمشدر. شاعرك طالعسز یاشایان و ایرکن اولن قیز قارده‌شی ایچین یازدیغی و « نینه‌مه » خطابیله آنه‌سینه اتحاف ایتدیکی مرثیه :

بر چوجوقدق ، سنی دفن ایله‌دیلر
بی وفا قوملره بی قید اللر :
اوزماندن بری - مشتاق و زبون ،
نه زمان قبله‌یه دونسه‌م دلخون ،
سنی بر محفه‌ده پویان کورورم ؛
صوکره قوملرده پریشان کورورم .
بر دیکن بلکه دلیل قبرك ،
دوه‌لر بلکه زیارتجیلرك ؛
کیم بیلیر ، بلکه‌ده ، پامال غبار ،
نه دیکن وار ، نه زیارت ، نه مزار ،
نه‌ده‌سن ... بنسه بوکون دردمله
سنی ایکلتمکه کلدم ، دیکله .

مقدمه‌سیله کندیسی ایچین «نینه» شفقتی‌ده تمثیل ایدن همشیره‌سنك ألم وأولومنه آغلایور :

قوشاردی پیش محاسنده دائما هوسك ؛
کوچوك کلکده هنوز مائل فضائلدك ؛
علو قلبه ، علو خیاله نائلدك ...
اك ابتدا بکا تلقین شعر ایدن سنسك ؛
چوجوقلغکله برابر ظریف وعاقلدك .
ظریف وعاقل ایدك ؛ دوشمه‌سه‌ك بوعائله‌یه
قالیردی بلکه قادینلقده بربیوك یادك ؛
یاشاردی بلکه اونك کولکه‌سنده احفادك .
سن ایمه‌دك ، سنی ایندیردیلر اومزیله‌یه ؛
سن اولمه‌دك ، سنی اولدیردیلر ، زواللی قادین !
البت دکل نصیبی مذلت قادینلغك ؛
البت دکل ملکاکك امیدی ظلم وشر ؛
البت سفیل اولورسه قادین آلچالیر بشر .
نکن بوکون هپ اونلره عائد یيغين يیغين

اندیشه‌لر ، کدرلر ، اذیتلر ، ایکنه‌لر !...
بعضاً فلاکتك‌ده اولورمش خیرلیسی :
قورتولدك ایشته لحظه‌ده بیك کره أولمه‌دن .
أولدیردیلر فقط .. بنی یالکز بوتیره‌تن ؟
أولمك دکل ، بواولدیریلش اك قهرلیسی ؛
چکدکلرکله مضطربم اك زیاده بن ...
نامکله ، ای وجودینی تذلیل ایدن سفیل ،
قالدیر طاشندن اولسون اوژنك خجالتی ؛
کولکه‌ك قارارته‌جق بوجبین شهادتی ...
ای قرحهٔ حیاتی اولان ملعنت ، چکیل ،
طوپراقده باری ایکله‌مه‌سین روح عصمتی .
سز طوپلانك باشنده بونعش مکرمك ،
سز ، ای قادینلغك ابدی اشتکالری ،
ای ضعف وذلتك متوحش بکالری ،
سز طوپلانك وآغلاشه‌لم ... سز ، بو ماتمك
اك طوغرو ، اك یاقین ، اك اصیل آشنالری !

« همشیره‌م ایچون » - ١٧ تشرین‌اول ١٣١٨ - ١٩٠٢ - رباب‌شکسته ٢٨٤

والده وهمشیره ماتمی یوره‌کنده اك درین بر هجرانله برلشدیرن شاعرك آتشلی بنلکنده طاشیدیغی عائله عشقی ، منفاده أولن پدرینك حسرتیله یانارکن خاطردن یاپدیغی قارا قلم بر رسمنك کنارینه :

٩ حزیران ١٣٢٠ - ١٩٠٤

ملك باباجغم :

بنم کوزمده بوکون حائز شهادتسك ،
شهید صدق، وحمیت ، شهید عزت نفس .

کتابه‌سنی یازماسیله‌ده تجلی ایدر .

بویله سومك ایچین یارادیلمش ، بنلکنی ادراك ایتدیکندن بری

جوشغون عشقك الهى علوندە طوتوشمش چوق دويغولو بر روحك عائله محرميت و محبتنه نه شديد بر ابتلا ايله محتاج اولديغى اثرينك شهادتيله ثابتدر :

يارين شو بر كيجه‌لك افتراقه آغلاياجق
نشيدهٔ آلمك نينيسيله صاللانه‌رق
صباحى بكله‌يرم . . كليور فقط خائن ! . .
قاچمده بكلەرم ؟ البت كلير ، صورار :ـ بونه ؟ ـ يا ،
بو بويله ايشته ، سنك حسرتك . . بو زهرى بكا
فراقك آغلاتيور ، بسليور بو هجرانى
سز اولمايجه سونوك ، بوش قالان، أولن بو يووا !

« سكون ايچنده » ـ رباب شكسته ١٥٤

يالكز دم عودتكده، حيران ،
سندن سنى صورديغم ، ومونس
نظره‌كله ايچمده صانكه طاشدن
بر كتله دوران حياته بر حس ،
برنشئهٔ ياراتديغك دقيقه ،
يالكز اوزمان بولحد غمدن
برشوق ايله صيريلوب چيقاركن
حس ايتديكم احتلاج قلبى
حس ايليه‌مز اوشدتيله
برمعتكف حريصه ربى
بخش ايله‌سه عرشى جنتيله!

« فراق وتلاقى » ـ رباب شكسته ١٥٧

فكرتك بو جوشغون عائله عشقى،اوغلى دنيايه كلدكدن صوكراء يكى برمجرايه دوكولوب بوسبوتون كنيشله‌يەرك بشريت عشقى الهامنى آلمشدر . شاعر روحى تكاملنك بومنتها حدينى :

طاشيرم قلب شفقپيماده
بشرك عشقنى ، آلامنى‌ده .

ـ تاريخ قديمه ذيل ـ

حكميله عمرينك صوك دملرنده آچيقجه كوستريبور .

فكرتك اصيل بنلكنده بوانسانى انكشافى حاضرلايان بابا دويغوسى و چوجوق سوكيسى،بك طبيعى بر استحاله ايله، الك كنيش بر ديكر كاملق ماهيتنى آليركن معيشت و معاشرتك ضرورى تماس واشتراكلرى‌ده بدبينلك ميلنى آرتديرمقدن كرى قالميوردى . آرتيق شاعر، صرف اوغلى ايچين ، اونك تمثيل ايتديكى كله‌جك نسل ايچين ، ملتنك آتيسى و تعاليسى ايچين اوغراشمق؛ جمعيت حياتى ايچنده،حقسزلقلر وچيركينلكلر آراسنده، ديدينه ديدينه يوكسك مفكوره‌سنى ياشاتمغه چاليشمق قناعتيله اجتماعى محيطنك معنوى عذابلرينه قاتلانيور :

سياه بر كيجه ... آلتمده بر قيريق تكنه ،
باشمده بر متأذى حيات ملعونه ؛
ويروب كوركاره حالا اولانجه قوتمى
يتيشمك ايستيورم بر كنار مأمونه .
نيچون ، نيچون ؟.. بوكا بر چوق سبب دوشوندم بن :
خاير نه مسكنتمدن ، نه عجز و يأسمدن ؛
بوتون بو دردمك اسبابى سنده طوپلانيور ،
سن ، آه اى صاريشين طفل ناتوان ، هپ سن !

« ينه خلوق » ـ رباب شكسته ٢١٣

بويويور جسم نوحياتيله
صاريشين طاتلى بر چوجوقجغزك ؛
ياشامق عشقى بنده هر أمله
اوله‌جق ملجأ يكانه يارين .

« ياشامق‌عشقى » ـ رباب شكسته ٢١٧

بم اولانجه حضورم ، سرورم ایشته فدا
چوجوغه ، نازلی ، کوچوك بردقیقه شوقك ایچون ؛
بویور کوزمده سنکله حقیقت فردا :
بوکون چالیشمالیم بن یارینکی ذوقك ایچون .

«یارین» ـ رباب شکسته ٢١٥

دفتر بیله دیمز ، سکز اون پارچه کاغددر ؟
اوستنده خلوقك متردد قلمیله
صف صف قاره‌لامش یازیلر ، شبهه‌لی خطلر ؛
بر یانده وطن بایراغی ، آلتنده شو جمله :
«ثولمك و یاشامق سنی !» آرتق بونی آندیر ،
ممکنمی ؟ بوقیمتلی کاغدلر بکا بریار ،
بریار صمیمی ؛ بم افسرده لیالم
اونلرله حرارتلنه‌جك ؛ اونلری قلباً
انطاق ایدرم آن فتورمده ، وئومید
پرسشلرم اونلرده‌کی جوال وملون
صافیت امید ایله تیتره‌ر ... بوه منعم
برلحظهٔ نسیان وشغفدر ! بونی تأبید
امکانی بولسه‌یدی خیالم نه اولوردی ؟...
«ثولمك ویاشامق سنی !» ای پنبه خلوقك
آل سوزلری ... ای فجر هلال آوره قارشی
برابر بهاریده چاقان برق شرر خیز ،
بیلمم‌که بوحس هانکی طوکوق حسلره قارشی
قلبکده اویانمش ؛ بومهیج قیصه نطقك
ایتمکده درین صدمه‌سی تاروحمی تهزیز .
ای شانلی وطن بایراغی ، برکون سنی اوغلم
برموکب ذی هیبت حریت اوکنده
چکمش کوره‌بیلسه‌یدم ... او پرخنده ثولورکن
ایتمزمم اکر شوقنی تقدیس ایله سجده ،

دنیاده اك آچلاق بابا البت بن اولوردم .
اوغلم ، اونی کوکلکجه یاشات ... ثوله فقط سن .
ـ خلوقك دفتری ـ

شاعرك درین سوکیسی انسانلغی قوجاقلارکن کسکین‌دویغوسی‌ده انسانلردن‌اینجینیور ؛ اونلرك‌قابالقلری، کوچوکلکلری ، چیرکینلکلری فکرتك چوق حساس بنلکنی تیکسیندیریبوردی . هیچ اویله بر صنعتکار روحنك،دیکنلی و چامورلی حیات یوللرنده، خیرپالانمادن ، یارالانمادن ، صیزلامادن ایلریله‌یه‌بیلمه‌سی قابلیدر ؟...
ایشته بونك ایچین شاعر بدبین اولییور ، اختیار بر اعمایه‌باقارق:

متحشد مظاهر ظلمات :
کوز آچیلدقجه روح پرده‌له‌نیر .
آجی بر لوحه شبهه یوق‌که حیات ؛
کورمه‌مك اك بویوك تسلیدر .

« پردهٔ تسلی » ـ خلوقك دفتری ١٨٢

دییور ؛ بردوستنك مکتوبنه :

اوله‌ماز آکلیان ، کورن مسعود !
ـ ٧ کانون ثانی ١٣٢١ ـ ١٩٠٦ ـ
«جنابك برمکتوبنه جواب » ـ رباب‌شکسته٢٨٢ .

جوابی ویریبور ؛ حیاتنك صوکنه دوغروده « آشیان » ك باغچه‌سنده‌کی قایایه شومهیج سؤالی حك ایتدیرمکی دوشونیور :

ای طاش ، سن ای کتابهٔ ژنکین‌کن فکان
برسرشکسته هیکل بوالهولی آندیران
وضعکله سیر خلقت ایدرسك ، پراشتباه،
ایتدکمی باری سن اویوبوك سری ا کتناه ؟

سن باری آ کلادکجی ، سن ای قلب ذی حضور ،
هپ طاش یوره‌کارك نه‌یه عالمده شوق وسور ؟...

فکرت، چوق درین دویغولو بوتون مستثنا انسانلر کیبی، عائله ، وطن ، انسانیت عشقلرینك اك یوکسك هیجانلرینی دویمش ، اك درین حظلرینی طاتمش ، اك کسکین اضطرابلرینی‌ده چکمشدر . اونك جوشغون بنلکی « موسه » نك « مایس گیجه‌سی »نده‌کی شاعر روحنی آ کدیریر :

بعضاً سسکده اویله درین بر ایکلتی وار ،
بر خدشه وارکه روحمی قارشیکده تیتره‌یر ؛
هندك زهرلی غنچه‌لرندن نمونه‌در
بعضاً یاناقلرکده‌کی محرق پاریلتیلر .

« پری شعرمه » ـ رباب شکسته ١٦٠

ایکی اوچ قطرهٔ شفقت . . بوتسلی یتیشیر ؛
شو جدلکاه مقسیده بوتون خسرانله ،
بوتون آلام فجایعله کچن کونلرمك
ایکی اوچ قطره‌در آ مجاق سیله‌جك مائمی .

« قارئلرمه » ـ ١٩ تشرین اول ١٣١٥ـ١٨٩٩ ـ رباب شکسته

شاعرك تهیجلرینی، غلیانلرینی، انفعالرینی، انکسارلرینی آ کلایابیلمك ایچین بو مستثنا حساسیتنی دائما کوز اوکنده طوتمغه لزوم واردر . اونك درین درین اوغولدایان ربابی حیات پنجه‌سنده چیرپینان روحنك تمثالیدر. کندیسنه عمرینك صوکلرینه دوغرو :

سن ظن ایدرمیسك که بنم هپ آلمرم ؟
هیهات ! بن نوائب ایامی ایکلهرم !
سوزیز ایدن بوتللری ، ای روح منکسر ،
آ فاقی ایکلهتن اومقدس ایکیلتیدر.

حکمنی ویردیرن بوحالی کسکین دویغولوودرین سوکیلی بنلکنك ضروری برنتیجه‌سیدر . چوجوقلغنك وکنجلکنك روحی صفوتی:

صاف ومعصوم ؛ صانکه برزنبق ؛
اوقدر صاف ایدم که فکرمدن
کچه بیلسه‌یدی برکون آلدانمق ،
یاشاماز ، محو اولور کیدردم بن .

« یاشامق عشقی » ـ رباب شکسته ٢١٦

حالنده خاطرلایان شاعر نهایت برکون اوغلنه :

اینان ، خلوق ، ازلی برشفادر آلدانمق !

« حیات » ـ ٧ حزیران سنه ١٩٠١ ـ ١٣١٧ رباب شکسته ٢٩٦

خطابنده بولونه‌بیلمك ایچین حیاتك هانکی زهرلرینی طاتمش ، هانکی جهنملرندن کچمش اولمق ایجاب ایدر ...

هپ سومك و سوکیله قانادلانمق ایچین یارادیلمش بر صنعتکار روحی انسانلرك یاپاغیلقلری قارشیسنده دونار قالیرسه البت بوتون شوقنی غیب ایدر و آرتیق یالیکیز وظیفه حقی ایچین یاشار. بکا اویله کلیورکه شاعر، جمعیت حیاتنك غلظتنه قارشی روحی حقارتلی بر عصیان ایله قاباروب طاشسارکن، فرقنه بیله و ارمادن، کندی حالنی شویله تصویر ایتمشدر :

سکون، ای رعدو برق، ای صرصر حرص وامل، ای شان!
بوتون ابنای خلقت اك مطنطن بر مذلتله
بولوزکن هرکوچوك نفخه‌کده بر مام ویا بر سور ،
شو علوی ساعیٔ بی خواب و راحت ایشته غیظ افشان
طورر قارشیکده، ـ هرشیدن اوزاق، هرنشئه‌دن مهجور، ـ
أکیلمك بیلمین بر جبههٔ مغرور صنعتله !

« هیکل سعی » ـ رباب شکسته ٢٦٣

فكرت حصاردەكى يالیسنه و روبرت قولجەدەكى معلملكنه چكيلدكدن صوكرا، مشروطيت انقلابنه قادار، سنه‌لرجه مطبوعات وحتى جمعيت حياتندن اوزاق ياشادى. روحى، كيتدكجه داها فضله، تميز محيط احتياجنى دويييور، اونك ايچين شاعر بو انزوادن چوق خوشلانيوردى. خصوصى درسلرى وقولجەدەكى فعاليتى دولايسيله بودورده بعضى آمريقان وانكليز عائله‌لريله طانيشدى. بو اجنبى قومشولرينك عائله وجمعيت حياتنده بولدينى صميميت، نزاهت، آهنك، متقابل حرمت ومربوطيت روحنده‌درين بر تأثير براقدى. معارفه‌لرى ايلريله‌يوب فكرتك يوكسك متفكر وصنعتكار شخصيتنى داها ايى آكلادقجه اونلرك شاعره قارشى انجذاب ومودتى آرتييور؛ فكرتده اونلرده شخصى تشبث وحريت، فردى صلاحيت ومسئوليت، ذاتى حاكميت وحيثيت اساسلرينه مستند آنغلو ساقسون تربيه‌سنك انسانى فيض واصالتنى بولارق ومتسلى منشرح اوليوردى.

فكرت، اوزمان كندينى طانييان منصف وخيرخواه اجنبيلر نظرنده، تورکلكك اك يوكسك بر عرفان وصنعت شاهقه‌سنى تمثيل ايتديكى كبى مفكوره جاذبه‌سنى دويان بوتون شعورلى تورکلر ايچين ده ملى وجدانك اك نفوذلى برمثلى ايدى. استبدادك تهديد وتضييقى نه «سيس» ينك ألدن ألەدولاشماسينه، نەده حرمتكارلرينك هرطرفدن زيارتينه قوشماسينه مانع اولابيليوردى. بويله‌جه، انزوا حياتنده بيله، فكرت زائرلرينك آغزندن بوتون اداری واجتماعى دردلريمزى ديكلر؛ اجنبى دوستلرينك حر، مترقى ومسعود ياشايشيله وطنداشلرينك متدنى، محروم و بدبخت معيشتى آراسنده فكرى مقايسه‌لر ياپار؛ دوغرولغى، ايبلكى، كوزه‌للكى آرايان كنجلره سجيه، سعى، اعتماد واستقلال يولارينى كوستريردى.

مشروطيت انقلابنى تعقيب ايدن ايكى سنه‌لك فعال اشتراك حياتندن

چكيلديكى زمان فكرت ايلك انزوا دوره‌سنده كندن فضله متأثر ومنكسردى. مطلق حاكميت دورنده هيچ اولمازسه جهل وظلمك ارشاد و اصلاحه مانع اولديغنى دوشونه‌رك بوتون اميدينى مشروطه حاكميت زمانينه صاقلايور، بواميدله متسلى اوليوردى. اوقادار حسرتله بكله‌ديكى انقلاب ايشته بو اميدينى‌ده بالطالامشدى. وقتيله برلكده چاليشديغى وفكرى استعدادلرندن چوق فيض اومديغى منور كنجلرك استبداد دورنده، اقبال ومنفعت خاطرى ايچين، برر برر و تورلو انحنالرله، هپ عليهلرنده بولوندقلرينك پيشلرينه طاقيلمالرينه درين اسفلرله شاهد اولوركن فكرت تهلكه‌يه فردى نظرله باقمش، بووخيم سجيه ضعفنى بوتون بر نسله تعميم ايتمك ايسته‌مه‌مشدى. فقط مشروطيت دورنده‌كى بو صوك ايكى سنه‌لك آجى تجربه‌سى آرتيق شبهه‌يه امكان بيراقمايوردى. فلاكت بعضى افرادك شخصى ضعفنده ده‌كيل، منور كچينن صنفك تربيه فقدانده و سجيه بحرانده ايدى. بوتون سوكيلرينى انسانلقده برلشديرن فكرت كوزينك اوكنده حرص و حسدله قاپناشان انسانلره آرتيق باقمغه بيله تحمل ايده‌ميوردى. اوانسانده، اولا سجيه و استقامت، عفت و متانت، حيثيت و فضيلت آرايور، بوزولمش محيطده پك سيره‌لن بو مزيتلرى منور زمره‌ده ايسته‌ديكى قادار صيق بولامايجه چوق اوزيلييوردى. هله علم و صنعت منسوبلرنده، فكر وقلم صاحبلرنده سجيه يوقسوللغنه هيچ دايانامايوردى. اونلرده‌ده ذوق، ثروت، اقبال حرصلرى يوزندن دونكلكلر، چيركينلكلر، كوچوكلكلر كوردكجه درين بر الم و انفعال دويييوردى. داها استبداد دورنده كنديسنى :

قالديم وارسه‌ده كاه اكمكسز،
قالمادم شيمدى‌يه‌دك مسلكسز .

تعريفيله توصيف ايده‌ن شاعر طانيدقلرندن بر چوغنى ، صرف بو يوزدن ، شدتلى تنقيدلرله خيرپالامش ، كندندن صوغوتمش و اوزاقلاشديرمشدى . « فكرت كيمسه‌يى بكنمزدى » حكمنك اصلى قناعتمجه ايشته بوندن عبارتدر .

فكرت،علم و صنعت‌منسوبلرنده وقوف‌واقتداردن‌باشقامطلقاروح اصالتى‌ده آرار ، بونى بولامايمجه سيكيرله‌نير ، فيزار وقيراردى . فقط يو خصوصيتندن كندينى بكنديكنه حكم ايدنلرچوق‌يا كيلرلر. بوتون حيات و اثرى بويله بر ذهنيك عكسنه شهادت ايدر :

نه مكدر مزاج احول‌كه
الك ملون دم شبابمده
كوره‌رك بوش حيات پرجوشى
بنى غافل ياشاتدى خلقتدن ،
طوتدى آواره هر سعادتدن . .

« صحايف حياتمدن » ـ رباب‌شكسته ۵۸

قارشيكده اعتراف ايده‌يم ايشته:الك دنى
بر انسانك عمر ايله خوارو معذبم ؛
هركون بر آز بو عاله ربط ايليور بنى
هركون بر آز اولن بو حيات مذبذبم !

« رسمكى ياپاركن » ـ رباب‌شكسته ۱۵۲

ـــ بن اولمه‌مش بيله اولسه‌م ، حياته يك اولكون
بر ارتباطم اولور شبهه‌سز ؛ ـ اوكون بندن
اميدى كس ، بنى كوتروم وبوش محطمده
سرارتمله اونوت ؛ چونكه لنك وپژمرده
نظرلرم سنى ماضى‌يه چكمك ايستر !...

« صباح اولورسه » ـ ۸ ايلول سنه ۱۳۲۱ ـ ۱۹۰۵ ـ رباب شكسته ۲۷۷

آرتق حيات ايچون يتيشير بونجه انفعال ؛
دينله‌مك ايسترم‌كه تعبدار محنم ؛
آرتق تهى وجود ، تهى دل ، تهى خيال ،
دنياده شمدى بن دخى برفضله ثقلم .

ـ مرحومك قلمى متروكاتندن .

فكرتك،انسانلرده ، آراديغى قادار تميزلك ، دوغرولق ، ايبلك ، كوزه‌للك‌قايغوسى بولامامقدن‌دوغان‌عمومى‌بدبينلكى، ايشته كوريليور كه، كندى حياتنده‌ده ايسته‌ديكى قادار قدرت،همت ، خدمت كوره‌مديكى ايچين، كندى بنلكنى‌ده بكنمه‌يور . « رباب شكسته » سنده رسمنك قارشيسنه يازديغى شوقطعه :

كيمسه‌دن اميد فيض ايتمم ، ديلنمم پروبال ؛
كندى جوم ، كندى افلاكمده كنديم طائرم .
انحنا طوق اسارتدن كراندر بوينمه ؛
فكرى حر ، عرفانى حر ، وجدانى حر برشاعرم.

برفخريه ده‌كيل، ساده‌جه مسلك‌ومزاجنك صميمى برافاده‌سندن عبارتدر . بو استقلال واستغنا شاعرك الك طبيعى بر حالى ، روحنك دائمى بر احتياجيدى . او قادارکه بونى ديكر بر اثرينك مقدمه‌سنده قطعيتله تصريح ايدييور :

يوق يوق ، بنم اقصاى مرادم
قارشيمده نه‌بر دبدبه كورمك ، نه‌ده كلكون
برخندهٔ‌پرغمزهٔ اقبال .
اى حرص ذليل ، آل ، بوتون آمال ،
آمال زر ، آمال مزهر سنك اولسون ...
آنجاق شودر اقصاى مرادم :
بركولكه قادار حر ياشاسه‌يدم .

بولسه یدی خیالم بوکا امکان
جداً یاشامق نعمت اولوردی .

- خلوقك دفتری -

فکرتك حیاتی صارصان انفعال وانکسارلرك الکشدتلیلری هپ بو اخلاقی عصبیتندن، آنجاق کندیسنککی قادار اصیل ومستثنار وحلره نصیب اولان علوی استغنا و فراغتی اورتا درجه ده کی انسانلردن ده بکله مه سندن ایلری کلمشدر. ایشته شاعرك بو حالی ده کندیسنی باشقالرندن اوستون طوتمادیغنی ، باشقالرینه نسبتله کندیسنده بر بویوکلك کورمدیکنی ، کندیسنك صرف طبیعی صایدیغی برمسلکی باشقالرینك ده عینی قولایلقله تعقیب ایده بیله جکنه قانع اولدیغنی مثبت دیکر بر دلیلدر .

فکرتك، منفعت اللده فیریلداق حالنه کلن بوتون اقبال دوشکونلری ایچین :

اول اونلردن ایدی ، شیمدی ده بونلردندر ؛
رنکدن رنکه کیرن بوقلمونلردندر .

حکمنی ویرمه سی داغلایجی بر استهزا شکلنده سجیه سزلکدن نه قادار نفرت ایتدیکنی کوستریر. بونك کیبی هر دورده هر آقینتی یه قاپیلان ، هر مودایی بنمسه ین موقع و اعتبار پروانه لرینك شبه لی ماهیتنی کندیلرینه تفهیم ایچین بر کون :

دیدیلر : سن که زمانك سوزی حق شاعریسك ،
بزی انسان کبی تعریف ایده جك بر سوز بول .
سویله یور ایشته ، دیدم ، ناصیه کز حالکزی :
بر آلای چولپا ، کبش ، هم ده کلش ، هم ده فضول!...

حقیقتی یوزلرینه چارپماسی ده ریا و مداهنه دن استکراهنك پك بارز دیکر برمثالیدر. «اتك أوپمکله دوداقمی آشینیر؟» دیین بر مخاطبنه

همن : « خایر ، دوداق ده کیل اما وجدان آشینیر ! » جوابنی ویرمه سی تکاپودن ناصیل ایکره ندیکنی کوستریر ...

فکرتك «سلطانی» مدیرلکندن چکیلدکدن صوکرا دها دارالتدیبی خصوصی دوست محیطنده کچیردیکی انزوا حیاتی نشئه دن محروم ده کیلدی. بوتون حیات و اثریله مجسم صمیمیت اطلاقنه سزا اولان فکرت الك زیاده بو دوست مجلسلرنده انشراح بولوردی. « بو آقشام أوده کیمسه سزم . یمکده بکا رفاقته تنزل بیوررسه کز ممنون اولورم.» یاخود « سزك کورونمز کونکزدر ؛ فقط بنم کوکمکه احتیاجم وار. عجبا کوروشه مزمیز ؟ » کبی پك صمیمی و متواضع دعوتنامه لرله دوستلرینی اطرافنه طوپلار ، اونلرله ساعتلرجه الك طاتلی حسبحاللره دالار ، دردله شیر ، شاقالاشیر ، اویالانیردی . بر کون یالی بی کیرایه ویرمکدن بحث ایدرکن: «جامه آصمق ایچین شو اعلانی حاضرلادم» دیدی و متبسمانه اوقودی :

کل برو وارسه جبیکده پاره ؛
ویریلیر اشبو یالی ایجاره .
اول اون آلتون ایدی شیمدی سکز ؛
صاحبی باقمایور آرتق کاره .

ألملری و اضطرابلری آراسنده بویله ادبی شاقالرله کولومسه ین فکرت صایدیغی وسودیکی انسانلره قارشی دائما الك نازك وخالص بر رفیق ، الك شفیق و خیرخواه بر دوست معامله سنده بولونور ، پك انجه وظریف براعتنا ایله هرزمان اونلری دوشوندیکنی کوستریر ، آلچاق کوکللیلکنی آرا صیرا شخصی خدمتلرینه قالقیشاجق قادار ایلری کوتورووردی . ایجابنده نفسنی محروم ایدرك محتاجلرك معاونتنه

قوشمقدن، هرهانکی برایشلری ایچین کندیسنه مراجعت ایده‌نلره‌ده، أولدن طانیسین طانیماسین ، الندن کلن یاردیمده بولونمقدن بویوك بر حظ دویاردی . یالیکز سجیه‌سزلری سلاملایاماز ، شبهه‌لی اللری صیقامازدی . بوده، غرورندن ده کیل ، صرف حساسیتندن ایلری کلیردی .

حیاتنك بو ایکنجی وصوك انزوا دوره‌سنده‌ده اثرلرینی،اوقویان وایچنده بونالدقلری بوزوق جمعیت هواسندن قاچان برچوق کنجلر، کندیسنی اولدن طانیسینلر طانیماسینلر ، برمرشد ومقتدایه دخالت قناعتیله قایالر تپه‌سینه طیرمانیرلر ، « آشیان »ك قاپوسینی چالارلر ، شاعرك حضورینه چیقارلر ، قبولنك ساده‌لکیله روحلرینی ایصیتیرلر، خطابنك صمیمیتیله وجدانلرینی پارلاتیرلر ، حق وخیر مفکوره‌سنه ، یوکسك مدنیت و انسانیته ایمانلرینی تازه‌لیه‌رك یکی بر عزم وامید ایله محیطلرنده صفوت وصلاح مجاهده‌سنه دونرلردی.چونکه فکرت، مثال وخطابیله،هم طلبه‌سنه هم ده‌زیارتنه‌کلن بوتون کنجلره دائما وجدان وعرفان، نزاهت وفضیلت ، خدمت و فراغت یوللرینی کوستریردی . دنیله‌بیلیرکه اونك متفکر وصنعتکار بدبینلکی بشری مرحمت ومحبتی بسلردی. حیاتنك صوك سنه‌لرنده کندیسنی صیق‌صیق یاتاغه‌دوشورن خسته‌لغی بیله فکرتك بو مفکوره مجاهده‌سنی دوردیرامادی. اوغلنه وکنجلکه :

حق بللهدیکك بر یوله یالکز کیده‌جکسك !

«بر تصویر اوکنده » ـ خلوقك دفتری

خطابنده بولونان شاعر کندنجه وظیفه بیلدیکی ملی و انسانی ارشاد یولنده املرینی وألملرینی ، اضطرابلرینی و انفعاللرینی ، عافیتنی

ونهایت حیاتنی ترددسز چیکنه‌دی کچدی ؛ بر آن فتور کتیرمه‌دی ، برکره آرقاسنه باقمادی ، کوزی علوی مفکوره‌سنده :

قوشان جهاد معالیه شائلی ، لاکن آغیر ،
محوف آدیملر آتار ،
اوکنده زلزلهلر ، آرقه‌سنده زلزلهلر !

«زلزله» ـ خلوقك دفتری ـ

قناعتیله‌دائما ایلرله‌دی، دائما یوکسلدی‌وکندینه یاقلاشابیلنلری‌ده برلکده ایلرله‌تدی ویوکسلتدی .

فکرتك سنه‌لردن بری بنیه‌سنی پیپراتان شکر خاستالغی آنجاق قولنی شیشیروب الی یارالادقدن صوکرا تشخیص ایدلدی . عمری مدتنجه صرف خیر وخدمتی ، کنجلکی و ملتی،انسانلری و انسانلغی دوشونن فکرت یالکز کندینه باقمغی و باقدیرمغی اونوتمشدی ! حالاده صحت و حیاتنه اهمیت‌ویردیکی یوقدی. ٤ شباط ١٩١٥تاریخلی بر مکتوبنده : « هنوز تمامیله آیاغه قالقامادم. المی‌ده قوللانه‌مایورم. شو بر قاچ کلمه‌یی صول الله قارالادم . بونکله برابر صحتمدن ممنونم.» دییور ، ٧ نیسان ١٩١٥ده‌ایسه‌شویله یازییور: « کوندن کونه ، آغیر آغیر ایله‌شیورم ؛ فقط جسماً ؛ روحم بالعکس کیتدکجه کچن سنه بو زمانکی حالنی آلییور ؛ خسته‌لغمك ویردیکی معنوی قوتی هرکون بر آز غیب ایدییورم ، هرکون برآز داها چوکییورم . نه یاپالم ! » « خسته‌لغمك ویردیکی معنوی قوت » ! ایشته تام فکرت : اشکنجه ایچنده وجده دالان الله فدائیلری کبی الم و اضطراب ، بدبینلك و خسته‌لق‌ده شاعرك انسانی عشقنی ، مفکوره انجذابنی جوشدیرییور . أولوم یاتاغنه سریلدیکی زمان فکرت حیاتنك بلکه اك مستریح و منشرح دقیقه‌لرینی یاشامشدر. اسکیدن‌ضعف وحرص،

ذلت وسقوطلريله قلبنی قیرانلر،شیمدی ، وجدانلرینك عذاب وندامتی اونك اخروی سکون ومسامحه‌سی حضورنده آووتمق ایستر کیبی بر ایکیشر عیادت واستفسارینه قوشدقجه،فکرتك خاستالقدن سوزولمش اصیل سیماسنده روحی سکونی اوقویور،فقط عینی زمانده ، براق بر یاز آقشامنه چوکن نهایتسز حزن کیبی، یوکسك ناصیه‌سینی صاران أولوم کولکه‌سینی‌ده سزییورلردی . فکرت آرتیق بوتون‌دنیا ضعفلرینی عفو ایتمش،بوتون انفعاللرینی‌ده اونوتمشدی . نهایت،بو صوك دملرنده‌کی علوی حضورینی لوحه‌سنه عکس ایتدیرمکه چالیشان برصنعتکارقلبنك بدیعی هیجانیله مشغول ومتسلی ، حسن وصنعت عشق واستغراقی ابچنده کولومسه‌یه‌رك دنیا حیاتنه وداع ایتدی .

قیصا عمری یاریم عصری بیله دولدیرمایان فکرت ، یالیکز « سلطانی » تحصیلیله و ساده استانبولده کوردکلریله ، بر ملتك ادبی انقلابنه‌وتربیوی انتباهنه رهبر اولدی. غرب مدنیتنی صرف‌اوزاقدن، کندیسنه قادار کله‌بیلن اثرلریله طانیمشدی . حیاتنك صوك سنه‌لرنده بیله ، کندیسنه براوروپا سیاحتی توصیه ایدن دوستلرینه : « صوکرا مملکتمه داها بدبخت دونه‌رم » جوابنی ویریردی . بویله‌جه، عینی رؤیت دائره‌سی بوغاز ایچی وآدالر افقنی آشامشکن،بصیرت وعرفانی مفکوره وصنعت شاهقه‌لرینه ایریشدی .

فکرت،اوزرینه آلدیغی هرایشی، ماضیسنه نسبتله برنفاست نمونه‌سی حالنه کتیردی : ترتیب‌وطبعی، مندرجات وتصاویریله « ثروت‌فنون»ی مکمل برادبی مجموعه یاپدی ؛ « سلطانی » بی‌شکل‌وروحی، بناومعناسی، تربیه وتدریسیله حقیقی برعرفان مؤسسه‌سی درجه‌سنه یوکسلتدی ؛ نهایت فکری وبدیعی اثرلری ، هله امثالسز حیات و مسلکیله،یتیشن

نسله،الکیوکسك، ملی وانسانی مفکوره‌نك سونمز نورینی کوستردی.

شاعرك آرقاسنده بیراقدیغی بودرین وسورکلی ایزصرف‌روحنك اصالتندن ، اثرینك صمیمیتندن ، انسانلغنك یوکسکلکندن حاصل اولمشدر . متفکر وشاعر فکرت،متفکر وشاعر « کووته » کیبی،نافذ بر تدقیق و ترکیب ، متین بر عزم واراده ، مدید بر صبر و ثبات قابلیتلریله مجهزدی . کوردکلرینك قصور و مزیتلرینی بردن قاورار ، داغنیق عنصرلردن طوپلو اثرلر وجوده کتیریردی . بویله‌جه، هپ یاپدقلری نمونه‌لرندن‌اوستون چیقار ، کیریشدیکی ایشلرده عزم‌وثباتنك شوق وفیضی کشف وابداع درجه‌سنه واریردی .

فکرتك قیصا عمرنده یاپمغه فرصت بولدیغی ، یاپمغه مستعد اولدیغنك آنجاق بر جزئندن عبارت قالمشدر . او درین سوکیلی ، کسکین دویغولو انکین روح عرفان و فضیلت مجاهدسنده ألم وماتمله چیرپیناجغنه عشق و صنعت فضاسنده شوق و هیجانله‌یوکسلسه‌یدی کیم بیلیر داها نه بدیعه‌لر یاراتیر ، نه اولمز اثرلر بیراقیردی . نفعی ایچین یازدیغی ، قناعتمجه ، بك حقلی أولارق کندیسی ایچین‌ده سویلنه‌بیلیر :

سکا بر باشقا زمین ، باشقا زمان لازمدی ؛
سکا بر عالم لاهوت نشان لازمدی .

«نفعی» ـ ١١ کانون ثانی ١٣١٤ـ١٨٩٩ـ رباب‌شکسته ٢٢٣

حیات ساحه‌سنده بدبخت محیطندن شوقدن زیاده کدر الهامی آلمش و فطرتندن نامزد بولوندیغی فعلی دلالت امکانندن چوق زمان محروم قالمش اولماسی فکرتك، یتیشن کنجلکه و او کنجلکك بنمسه‌دیکی حق و خیر ، حسن و فضیلت ، عرفان و مدنیت ، نجابت

و انسانیت دعوالرینه الك دوامللی وشموللی بر خدمت و معاونتده بولونماسنه مانع تشکیل ایده‌مه‌مشدر. عمومی حربك اوزون و ازیجی اضطرابلرندن متولد اقتصادی ، اجتماعی ، فکری ، تربیوی بحرانلر آراسنده سنه‌لرجه صرف مادی حظ و منفعت جریانینه قاپیلان و الله فرصت کچدکجه ساده ادمانله اکلنجه‌یه آتیلان جهان کنجلکی بوکون، هر یرده، مفکوره‌سز ، عرفانسز و ایمانسز بر حیاتك بوتون بوشلغنی دویار ، عزم و فعالیتنه لایق ملی و انسانی بوکسك بر هدف آرارکن البت تورك کنجلکی‌ده حالا رخاوت آقینتیسنه قاپیلمق، اجتماعی محیطك کوشه‌یجی طفیلیتی قارشیسنده حالا یورولمادن، یتیشمه‌دن ، قازانمادن خوشجه یاشایابیلمك خیالیله اویالانمق ایسته‌مز. البت اوده ملی مجاهده‌نك وملی فداکارلغك ویردیکی یوکسك الهامله لکه‌سز وجدان و نورلو ایمانته لایق برمفکوره ، امید وشوقنی آرتدیراجق بر انسانلق نمونه‌سی آرار، و اونی ، الك امین اولارق، فکرتك علوی مثال واثرنده بولور .

حق ، خیر و حسن مفهوملرینك حیات ساحه‌سنده تجلیسنه ، عرفان وفضیلتك ، انسانی مدنیتك حقیقتنه اینانابیلمك ایچین تکامل تاریخنك عمومی شهادتندن باشقا برده مشخص دلیل کورمکه حاجت وارسه بن اونی فکرتده ، اونك اصیل ومستثنا انسانلغنده بولمش اولمقله بختیارم . وهیچ شبهه ایتمم که حقیقی مدنیته ، عرفان وفضیلته قاووشمق ایسته‌ین وجدانلی وایمانلی تورك کنجلکی ایچین‌ده فکرتك اصیل حیات واثری ، قارانلق کیجه‌ده غریب یولجیی سلامته ایریشدیرن شمال ییلدزینك سونمز نوری کبی ، دائما الك امین و وفا کار رامید و ارشاد رهبری تأثیرینی کوسترمکدر .

فکرتك حیات واثری حقنده بیلدکلریمی ودوشوندکلریمی، اونك عرفان وصنعتنه ، فضیلت واصالتنه قارشی بسله‌دیکم نهایتسز منت ومحبتله متناسب صایبلاجق قادار مثبت ومدلل برطرزده آکلاتامادیغم ایچین بویازیلری اوقویانلردن عذردیلر و استادك وفاتی عقیبنده روبرت قولج معلملری نامنه مکتب مدیری طرفندن یازیلوب ترجمه‌سی یومی مطبوعاتده انتشار ایدن شوتقدیرنامه‌یی، اجنبی برهیئتك بی طرف برحکمی صفتیله وافتخارله، بورایه درج ایدرم :

« روبرت قولجده اون بش سنه‌دنبری عثمانلی لسانی وادبیاتی معلملکنده بولونمش اولان توفیق فکرت بکك وفاتی مناسبتیله هیئت معلمین خدمات ممتازه وخصائل نجیبه‌سی حقنده‌کی تقدیرات مخصوصه‌سنی بیان وعائلهٔ ماتمدیده‌سنه بو افتراق الیمدن متحصل تأثرات صمیمیه‌سنی عرض ایلر .

فکرت بك فطرتك نادر یتیشدیردیکی معلملردندی . تربیه‌نك نه‌دن عبارت اولدیغنی بحق مدرك وطلبه‌سینه الك صاف وعلوی امللری الهام ایتمك قدرت خارقه‌سنه مالکدی .

بو بویوك معلمك رحلهٔ تدریسنده بولونمش اولان هر شاگرد غیبوبت ابدیه‌سنه آغلایاجق و استادینك تلقین ایتمش اولدینی بدایع-آمالی یاشامغی بر وجیبهٔ وجدانیه عد ایده‌جکدر .

شریك مساعیمز صفتیله فکرت بك مکتبك اداره و مسلکنه متعلق خصوصاتده تصویب ایتدیکی هرهانکی بر نقطه‌یی تنقیده تردد ایتمه‌مش و اخطارات واقفانه‌سیله مکتبمزی پك زیاده مستفید ایلشدر.

فکرت بك دوستلری ایچون صوك درجه صادق و وفاشعار بر مرشدبصیر تکارایدی . غایهٔ اساسیه‌سی حقه و انسانیته خادم انسانلر

يتيشديرمكدى . وفاتى مكتبمز ايچون ضايعات عظيمه‌دندر . ماتم خصوصنده عائلهٔ كدر ديده‌سيله متحدز .

بويله ممتاز بر نجل نجيبك آثار و مساعئ قيمتدارندن مستفيد اولان ملت عثمانيه‌يى تبريك و افول نابهنكامندن متولد آلامنه آلامزى تشريك ايده‌رز . »

روبرت قولج هيئت معلمينى نامنه
مدير
ك . ف . كه‌يتس

توفيق فكرت

« تصوير افكار » ك ١٩ اغستوس ١٩١٦
تاريخلى نسخه‌سندن مقتبس ويانا مصاحبه‌سى:

بوكون ١٩ آغستوس، توفيق فكرتك يوم دورئ وفاتى. بوكون پيش مفكره كزده جاذب ومسخر ، مشوق وامید بخش برنمونهٔ عزم وكمال تجسم ايتديرمك ايچون موضوعمى حيات غربيه‌دن اقتباسه محتاج دكلم . زيرا بوكون سزه ، ذاتنده تجلى ايتديرديكى بلند ونجيب مآثر عرفان وتكامله، ياليكز برمملكتك، برملتك دكل ، بلكه مدنيت حقيقهٔ بشريه‌نك پك يوكسك و اصيل بر شخصيتندن ، وطنمزك مايه‌الافتخارى توفيق فكرتدن بحث ايده‌جكم .

توفيق فكرت نام محترمى ياد ايديلنجه مرحومى ياليكز اثرلرندن طانيانلرك، يعنى اكثريت قارئينك خاطرينه اولا رباب شكسته‌شاعرى كلير . كنديسنى يقيندن طانيمش اولمق شرف وسعادتنه اشتراك ايدنلر ايسه شاعرك دهاى صنعتندن اول صنعتكارك علويت روح ومسلكى حضورنده درين بر حرمتله ايكيلرلر . چونكه توفيق فكرت ، هرشيدن اول ، بويوك ، پك بويوك برانساندى .

اكر انسانلقده بويوكلك عرفان و فضيلتى ، عزم ومتانتى ، بالخاصه مسلكده ثبات و قناعاته صداقتى نفسنده جمع ايتمكله قائمسه توفيق فكرت بوتون بو خصائلى مستثنا بر درجه‌ده حائزدى . اويله فيضلى برذكا تصور ايدك كه رهكذار فكرتنده‌كى مسائل معضله‌يى منور

وخرده‌بين برفكر سليم ايله قولايجه حل‌وفصل ايتسين؛ كوزو كزك اوكنه اويله برانسان كتيريكزكه حق‌وحقيقته رعايتدن بويوك قانون، وظيفه‌يه اسارتدن حقيقى حريت ، عزت بشريه‌يه حرمتدن مهم ترقى، اصحابنه معاونتدن يوكسك ذوق طانيماسين ؛ ايشته توفيق فكرت.

بويويوك انسانك ادوار متعاقبهٔ حياتيه‌سنده دائرهٔ تأثيرينه داخل اولانلر دائما علوفطرتنك فيض مصفيسنى حس ايتديلر: طلبه‌سى، بوتون وارلغيله كنديلرينه ميل فعاليت وتشبثى ، ذوق دقيق و تتبعى ، حب معالى ومحاسنى تلقين ايدن بومسخر وبى مثال معلمك دست تربيتنده بوسبوتون باشقا تورلو يتيشديلر ؛ رفقاى تحريرى، متردد استعدادلرى كشف وتشويق ومختلف تمايلاتى توسيع وتوجيه‌ايله محيطنده‌كى داغنيق قوتلرى جاذبهٔ شخصيتى اطرافنده جمع وتحريك ايدن بومركز شوق و اعتمادك معاونت دائمه‌سيله، برغايهٔ مشتركه‌يه دوغرو ايلرله‌ديلر ؛ يدصحابتنه مودوع مؤسسهٔ عرفانك، «سلطانى»نك معلمين ومتعلمينى‌ده الك اساسلى مسائل تربيويه‌دن الك كوچوك تفرعات اداريه‌يه قدر مكتبك كافهٔ امورينى اصلاح وتنظيم ايدن وطرز توغل وتقيديله هركسه وظيفه‌پرورلكك الك يوكسك نمونه‌سنى كوسترن بو مدير مرشد وفداكارك زمان نظارتنده انسان يتيشديرمك اصولنك صور تطبيقيه‌سنى ادراك ايله معمود اولديلر .

توفيق فكرتك بوتون بو موفقياتى مزايای فوق‌العاده‌سنك نتايج طبيعيه‌سيدر . اواويله عادل ومتين ، فطين ومدبر، وقورويكپاره، فقط عينى زمانده‌ده اوقدر حساس وكريم، مشفق و عاليجناب برآمر خيرخواه ايدى‌كه كنديسيله تشريك مساعى سعادتنه مظهر اولانلر اونك بويوكلكى حضورنده شخصيتلرينك الكيكى والك تميز قابليتلرينى

اظهاره مجبوراولورلر واقتدار سعى وخدمتلرينك الكيوكسك درجه‌سنى شوق وجدانله ابذال‌ايدرلردى . بونك‌ايچون، حيات اجتماعيه‌ده آنجاق مستثنا انسانلره نصيب اولان بونفوذ حاكمى ، اقتدار مرتبيله توفيق فكرت فوق‌العاده بر مجدد ناظمدى . شبه‌سز هيچ بر زمان ، دار معناسيله ، براداره‌آدامى اولمغه ، «ادارهٔ مصلحت‌ايتمكه» تنزل‌ايتمه‌دى.

زيرا او ، نافذ و شامل اقتدار بالا پروازيله ، مسائل موضوعه‌يى قارتاللر كيى دائما يوكسكدن كورمك و نامحدود افق رؤيتى ايچنده استقبال يوللرينى كشف و احضار ايله‌مك ايچون يارادىلمش مستثنا انسانلردندى .

صنعتكار فكرت بو يوكسك شخصيتك تاج كمال و اصالتيدر . فكرت ياليكيز بر شاعر داهى دكل ، بوتون معناسيله سراپا بر صنعتكار نزيه ، بر پرستشكار حسن و بديع ايدى . قلمى رباب روحنك رقيق و مترنم ، ملول و مشتكى ، مهاجم و طنان الحان فسونكارينى تأبيد ايدركن فيرچاسى‌ده روح صنعتكارينى تتره‌تن كوزه‌للكلرى تثبيت ايله مشغول اولوردى . مأواسنك معمارى اولان فكرت كلزارينك‌ده بسته‌كارى ايدى و بونك ايچون « آشيان » فكرتك نفيس و مجسم بر منظومهٔ ديكريدر .

سماى عرفان و صنعتمزى بر شهاب ثاقب كبى نور علويتيله پارلاتان بو ناصيهٔ درخشان كذركاه حياتنده بر اثر ضيادار براقه‌رق ابديته انتقال ايتدى . برق خاطف قدر سريع‌الزوال اولان مدت عمرنده شبه‌سز معالىٔ مكنوزه‌سنك آنجاق برجزء قليلينى اظهاره امكان بوله‌بيلدى .

بونكله برابر تدريساتى، تلقيناتى، آثارى ايله شبايمزه ، متفكرينمزه، ادبياتمزه ايفا ايتديكى خدمات او قدر عميق‌التأثير وفياضدركه حيات

جهد وصنعتنك خاطرۀ شكرانی حافظۀ امتده الی الابد منقوش قالسه سزادر.
ملتلركه لياقت بقالری نسبتنده قدر شناس اولورلر، لسان ادبلرينك ترقيسنه خدمت ايدن حقيقی ولی نعمتلرينی هرزمان خير وتعظيم ايله ياد ايدرلر. چونكه ملیت آنجاق لسان ايله قائم، لسان ايسه تكامل ادبياتله دائمدر.

سينه‌سنده توفيق فكرت كبی بر نادرۀ عرفان وصنعتی يتيشديره بيلمكله آتیۀ مدنيسندن شبهه‌سز اميدوار اولمغه حق قازانان تورکلك ده بو بويوك اولاديله دائماً افتخار وفرصت ظهور ايتدكجه معنويت مبجله‌سنه قارشی وظيفۀ منتداريسنی ايفا ايلر.

صوك

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

SATINALMA

19 -11- 1993

F. BAŞARAN